

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּתֶנּוּ לִי: כַּט פֶּן תַּעֲשֶׂה
לְשִׂרְךָ לְצִאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה
עִם-אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנוּ-לִי:

וְאֲנָשֵׁי-קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבֶשֶׁר

בְּשָׂדֶה טָרְפָה לֹא תֹאכְלוּ לְכָלֵב

תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ: ס כג א לֹא תִשָּׂא

תֵּאָחֵר בּוֹכְרָא דְבְנִיךָ
תִּפְרֹשׁ קִדְמִי: כַּט פֶּן תַּעֲבֹד
לְתוֹרְךָ לְעַנְךָ שְׁבַעַא יוֹמִין
יְהִי עִם אִמִּיהָ בְּיוֹמָא
תְּמִינָאָה תִּפְרֹשְׁנִיהָ קִדְמִי:
ל וְאֲנָשִׁין קִדְיָשִׁין תִּהְיוּן
קִדְמִי וּבֶשֶׁר תְּלִישׁ מִן חִיּוֹא
חַיָּא לֹא תִיכְלוּן לְכָלֵבָא
תְּרַמּוּן יִתִּיהָ א לֹא תִקְבֹּל

תולדות אהרן בכור בניך תתן בכורות כו:
כו: נה: כן תעשה, חולין פא. בכורות כו:
נה: שבעת ימים, נדה מא. ואנשי קדש.
פסחים כד: קידושין נו: חולין קטו: קטו. בכורות י. ובשר בשדה. מכות יח. זבחים פב: מנחות קא: חולין מב. סח. עג: קב: כִּלְבִּיב תִשְׁלִיכוּן. פסחים
כא: כב. קיח. קידושין נח. מכות כג: לֹא תִשָּׂא. פסחים קיח. סנהדרין ז: מכות כג. שבועות לא:

שפתי חכמים

מפורש בתורה אלא צריך לומר לא תאחר אותם למצוה שאחרי:
ה פירוש לא שתתן עצמו לי שהרי בפרשת קרח כתיב אך פדה תפדה
את בכור האדם וגו': ו (נמ"י) טעות הוא וצריך לומר לצאנך חדא
דהא הרב מסיים בהמה דקה ועוד כו' עיין שם: ז אבל המקדיש
יכול להקדישו אפילו אינו רק בן יום אחד והאזהרה היא לאו הבא
מכלל עשה דוהיה שבעת ימים וגו': ח כלומר כיון דאיכא גזירה
שוה דשמיני אם כן משמע דביום השמיני תתנו לי הוא רשות ולא
חובה וק"ל: ט מפני שאחריו כתיב ובשר בשדה טריפה והוסיף מלת
אם כדי שלא תפרש ואנשי קודש וכן תהיון לי לשון ציווי. ומפני
שיש כמה דברים בין אם תעשו ביין אם לא תעשו לא ארחיק אתכם
מלהיות שלי לכך הוצרך לומר ואם לאו כו' שאם לא תהיו פרושים
משקוצי נבילות לא תהיו לי והוא עיקר המאמר שאין כוונתו רק
על הלאו: י שהרי במקום אחר כתיב נבלה וטריפה בהדדי להקיש

ולהקדים את המאוחר שלא יקדים תרומה לזכורים
ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן ל'י. לפדותו בחמט
ה סלעים מן הכהן והלא כזר לזה עליו במקום אחר
אלא כדי לסמוך לו כן תעשה ו לשורך מה זכור אדם
לאחר ל' יום פודהו שנאמר ופדיוו מן חדש תפדה א
אף זכור זהמה דקה מטפל זו ל' יום ואח"כ נותנו
לכהן: (כט) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה
לכהן שאם זא למהר את קרבנו לא ימהר קודם שמונה
ז לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו ל'י.
יכול יהא חובה לצו ציוס נאמר כאן שמיני ונאמר להלן

ומיום השמיני והלאה ירצה מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני
ולהלן וכן ח משמעו וציוס השמיני אהה רשאי ליתנו לייג: (ל) ואנשי קודש תהיון ל'י. אם אהם קדושים
ופרושים משקוצי ט נבלות וטרפות הרי אהם שלי ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף י צניח כן
אלא שדצר הכתוב צהווה מקום שדרך צהמות ליטרף. וכן כי צשדה מלאהי. וכן אשר לא יהיה טהור מקרה
לילה ה הוא הדין למקרה יום אללא שדצר הכתוב צהווה. ואונקלוס חרגס וצשר דחליש מן חיורא חימא צשר שנחלש
ע"י טרפת זאז או ארי מן חיה כשרה או מצהמה כשרה צחייה: **כִּלְבִּיב תִשְׁלִיכוּן אֹתוֹ. אף הוא [הגוץ] ככלב,**
או אינו אללא כלב כמשמעו ת"ל צנצלה או מכר לנכרי ק"ו לטרפה שמוחרת כלל הנאות א"כ מה ת"ל לכלב למדך
הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שבר כל צריה שנאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשוננו אמר הקצ"ה תנו לו שכרו:

א במדבר יח ב'יקרא כב ג'חכילתא ד'צבריס כב השם כג ושמות יא

בעל הטורים

(כח) לא תאחר בכור בניך. אללא תתן מיד אחר שלשים יום:
(ל) ואנשי. ד' ר"פ דין ואידך ואנשי תמיד ינדלו. ואנשי קדוש. ואנשי
כלל עשו את סוכות. כי אנשי קדוש ענדו ע"א כדכתיב עשו את סוכות
אללא אהם אנשי קודש תהיון לי ותמיד תנדלו הטומאה מציינכם כדכתיב
ואנשי תמיד ינדלו: תשליכוון אותו. נ' יתירה ללמדך שמרחיקון
הנבלות מן העיר נ' אמה: כִּלְבִּיב תִשְׁלִיכוּן אותו. ומיך ליה לא

ספורנו

בכור בניך תתן ל'י. לכל עבודת קדש, לעבודת המקדש ולתלמוד
תורה כמו שהיה אחר כך בכהנים כאמרו כי שפתי כהן ישמרו
דעת, ותורה יבקשו מפיהו: (כט) כן תעשה לשורך צאנך.
שתתן לי הבכור כיון שיצא מכלל נפל, כאמרם בבכורות כל
ששהה שלשים יום באדם אינו נפל, ח' ימים בבהמה אינו נפל:
(ל) ואנשי קדש תהיון ל'י. ובאופן זה תהיו אנשי קדש. כי
כשתפרישו בכורות הבנים ומתנותיהם לעבודתי, הנה הבכורות

ילמדו דעת את העם, והתקדשתם והייתם קדושים: ובשר בשדה טרפה. אפילו הטרפה שאינה מטמאה כלל:

מנין המצות למהר"ם חאנני ז"ל

[עג] (לאו מנ) שלא לאכול מבהמה טרפה שנאמר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו:

עבודה זרה דף כ

יונתן בן עוזיאל

תקצו

חֲמֵר נַעְוֹךְ לֹא תִשְׁהֶי עַל זְמַנֵּיהוֹן מִן לְאַסְקוֹתָהוֹן לְאַתֵּר שְׁכִינָתִי בּוֹכְרֵי דְבָרְךָ תַּפְרִישׁ
קְדָמִי: כַּת הַיְהוּדִין תַּעֲבֹד לְבוֹכְרֵי תוֹרְךָ וְעַנְךָ שְׁבַעַא יוֹמִין יְהִי יַיִנִיק בְּתֵר אִימִיה וּבִזְמַא
תְּמִינָאָה תַּפְרִישִׁינָה קְדָמִי: ל וְאַנְשֵׁין קְדִישֵׁין טְעָמִין חוֹלִין בְּדְכוּתָא תְּהוֹן קְדָמִי בְּרַם
בְּשֵׁר תְּלִישׁ מִן חִוּוֹתָא חִיָּא לֹא תִיכְלוֹן לְכַלְפָּא תִירְמוֹן יְתִיה בְּסִטְרִיה: א עַמִּי בְּנֵי

פ"י יונתן

לאכל חולין נטירה כדאיתא בגמ': בשר תליש מן חיותא חייא. פ"י נשר
התלוש מנחמה נחיה והכי אית' פ"י ג"ה ונשר נשדה טרפה לא תאכלו זה
נשר מן המי: בסיטריה. פ"י נשכרו שלא חרץ לשונו על ישראל כדפירש"י:

(כח) נעוץ. הוא פ"י דמען לשון דמעו העינים כמו כן יורד הין מהיקב והוא
לשון ח"ל נפ"ה דע"ז נעוה ארמחו וכח"ל פ"י ותי יטופון נעוהי וכ"ו שהוא
לשון יקב יטופון סס: (ל) ואנשין קדישין טעמין חולין ברכותא. פ"י שימקדש

רמב"ן

אבן עזרא

ועוד יתכן שתקרא מלאה, בכנוי לברכה, שימלאו
הגרנות בר והיקבים תירוש ויצהר, ומלא ידו קוצר
וחצנו מעמר ובוצר, כי כאשר תקולל חלקתם יאמר יהו
כחציר גגות שקדמת שלך יבש שלא מלא כפו קוצר
וחצנו מעמר (תהלים קכט ו-ז), והמתברכים יקראו מלאה.
ויהיה דמעך רמז לתירוש ויצהר, מושאל מן דמעת העין,
בעבור שידמה לה ברדתו טיפות, או שכל טיפות
היורדות שמם דמעה, ותרד עיני דמעה (ירמיה יג יז) טיפות
מים, ואיננו שם לבכי בלבד. וענין הכתוב, כי כאשר
תאסוף פרי השדה ומלאו הגרנות בר, ותדרוך הנסחטים
שתזול דמעתה, והשיקו היקבים תירוש ויצהר, לא
תאחרם בידך, כי בראשיתם תתנם לי, כמו שאמר ראשית
דגנך תירושך ויצהרך (דברים יח ד):

דבר ההריון אינו ניד אדם רק ניד השם לנדו. ואמר
יפת הזכיר הפסוק הזה שלא יאחר העני לתת מה שהוא
חייב. כך תעשה לתת הנכור לכהן:
(ל) ואנשי קדש. נעבור שהזכיר שורך ולאנך שהם
מותרים לאכלה. הזהיר על הנשר שהוא
נטרף אולי העני יאכלנו נעבור עניו. והזכיר נשדה ההוה
יומר. וככה הדין בנטרף גם צמוך העיר וכמוהו מקרה
לילה: וטעם רב"ב. נפתח הלמ"ד. שהוא שומר שורך
ולאנך. ואין ראי לאכלו כי אם הכלב. ור' משה הכהן
אמר כי הטרפה קשה מהנבלה. כי יש נטרפה כדמות
סס רע שזיק חולדות האדם. על כן לא המיר לתת לגר
אשר נשעריך או לימכר לנכרי כמו הנבלה:

וע" דעת רבותינו ז"ל (במכילתא כאן) לא תאחר שלא תאחר המוקדם. ולא פירש איזהו, כי בכאן יזהיר במצות
דרך כלל ואחר כן יבארם, והם סדרו בכורים ותרומה ומעשר ראשון ושני מטעמים שדרשו בהם, כמו
ששנינו (תרומות פ"ג מ"ז) מניין שיקדמו בכורים לתרומה, זה קרוי תרומה וראשית וזה קרוי תרומה וראשית,
אלא יקדמו בכורים שהם בכורים לכל, ותרומה לראשון שהיא ראשית, ומעשר ראשון לשני שיש בו ראשית:
ואונקלוס חרגם בכורך ודמעך. ופירש"י מלאתך, חובבה המוטלת עליך כשתתמלא תבואתך ותחבשל והם
בכורים. ודמעך, היא תרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע. וכן במכילתא (כאן) מלאתך, אלו בכורים
הניטלין מן המלא, ודמעך זו תרומה. ואולי כאשר יקראו לדעתם במקום הזה הבכורים מלאה בעבור שניטלין
מן המלא, יקראו התרומה דמעה בעבור שיביאו אותה תירוש ויצהר, לא פרי. והזכיר שני המינין ממנה,
לרמוז כי דינה להפרישה תירוש ויצהר, אין חיוב להקדימה בענבים וזיתים. והנה לא יזכיר המצות בכאן רק
ברמז, כאומר הזהר במצות האלה אשר אצוך בהם, וכמו שאמר (לעיל כא יג) ושמתי לך מקום, כי היה זה
לכותבם לאלו המצות בספר הברית אשר יזכיר בפרשה האחרת (להלן כד ז), ועוד יחזור ויבארם כלם במקום
אחר כל אחת:

ל. ואנשי קדש תהיון ל"י. טעם הכתוב הזה, כי עד הנה הזכיר המשפטים והזהיר בדברים המכוערים. ועתה
כשבא להתחיל באיסור המאכל פתח ואמר ואנשי קדש תהיון לי, שראוי הוא שיאכל האדם כל מה שיחיה
בו, ואין האסורין במאכלים רק טהרה בנפש, שתאכל דברים נקיים שלא יולידו עובי וגסות בנפש, על כן
אמר ואנשי קודש תהיון לי, כלומר אני חפץ שתהיו אנשי קדש בעבור שתהיו ראויים לי לדבקה בי שאני
קדוש, לפיכך לא תגאלו נפשותיכם באכילת הדברים המתועבים, וכך אמר (ויקרא יא מג-מד) אל תשקצו את
נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם, כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים

דעת זקנים

רשב"ם

(ל) ובשר בשדה טרפה וגו'. מאחר שהכלב מסר נפשו על הטרפה
כשצא הזאב לטרפה לא מהיה כפי טוניה כנגדו כשציהיה לך טרפה
שמלכיהו אליו נשכר שמרנה עד עמה שלא נטרפה וגם שומר עוד

בכור בניך. כן תעשה לשורך וגו' כל אלו ענייני ראשית הם:
(ל) ואנשי קדש. שלא לאכול דבר טמא כגון טרפה. וכ"ש לא
תאכלו כל נבלה וגו' כי עם קדוש אתה:

מנחת שי

(כח) ביום השמיני תתן. ל"י. מטעים ביה ספרי דאמרי וביום:

שָׁמַע שׁוֹא אֶל-תִּשְׁתִּי יָדְךָ עִם-
 רִשְׁעֵי לְהִיֵּת עַד חָמֶס: ־ לֹא-תִהְיֶה
 אַחֲרֵי-רַבִּים לְרַעַת וְלֹא-תַעֲנֶה
 עַל-רֹב לְנֹטַת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַפֹּת:

שָׁמַע דְּשָׁקֵר לֹא תִשְׁוִי יָדְךָ
 עִם חֵיבָא לְמַהוּי לִיה
 סְהִיד שָׁקֵר: ־ לֹא תִהִי
 בְּתַר סְגִיָּאִין לְאַבְאָשָׁא וְלֹא
 תִתְמַנֶּע מִלְּאֲלָפָא מָה
 דְּבַעֲיָנְךָ עַל דִּינָא בְּתַר
 סְגִיָּאִי שְׁלָם דִּינָא: ־ ג וְעַל

תולדות אהרן אל תשת ירך יבמות כה. קמא עב: סנהדרין ט: כז. לא תהיה. סנהדרין ב: ולא תענה על. סנהדרין יח: לו. לנשות. סנהדרין ג: אחרי רבים. מציעא נט: סנהדרין ב. ג: חולין יא.

שפתי חכמים

רש"י

(א) לא תשא שמע שוא. כתרומתו לא תקבל שמע דשקר אזוהרה למקבל לשון הרע ולדין שלא ישמע דברי בע"ד עד שיבוא בע"ד חזירו: אל תשת ירך עם רשע. הטוען את חזירו תביעת שקר ב שהנטיחהו להיות לו עד חמס: (ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש במקרא זה מדרכי חכמי ישראל אבל אין לי המקרא מיושב בהן על אופניו מכאן דרשו שאין מטין לחובה בהכרעת דיין אחד וסוף המקרא דרשו. אחרי רבים להטות. שאם יש שנים במחיצין יותר על המזכין הטוה הדין על פיהם לחובה וזדיני נפשות הכתוב מדבר*. ואמנע המקרא דרשו. ולא תענה על רב. על רב שאין חולקין על מופלא שבז"ד לפיכך מתחילין זדיני נפשות מן הזד לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם**. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייב מימה שבזיל דיין אחד שירנו מחיצין על המזכין: ולא תענה על רב. לנטות מדבריו ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו זו כן: אחרי רבים להפוט. יש רבים שאמה נוטה אחריהם ואימתי בזמן שהן שנים המכריעין במחיצין יותר מן המזכין וממשמע שנא' לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני אבל היה עמהם לטובה מכאן אמרו דיני נפשות מטין ע"פ אחד לזכות ועל פי שנים לחובה ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעיך על דינא ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על רב לנשות. אם ישאלך דבר למשפט לא תענה לנשות לזד אחד ולסלק ענמך מן הריב אלא הו דן אותו לאמימו ואני אומר ליטנו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו: לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על רב לנשות וגו'. ואם ישאלך הכדון על אותו המשפט אל תעננו על הריב דבר הנוטה אחרי אותן רבים להטות את המשפט מאמימו אלא אמור את המשפט כאשר הוא וקולר יהא תלוי ל צואר הרבים:

מה נבילה לא שוא בבית ולא שוא בשדה אף טריפה כן: ב ר"ל שהיה לו כבר עד אחד שהוא עד שקר קמוהיר לעד זה שאל תשתף עם אותו עד שקר שהוא רשע: ד ר"ל אל תאמר מה בכך אם אדון רשע. הטוען את חזירו תביעת שקר ב שהנטיחהו להיות לו עד חמס: (ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש במקרא זה מדרכי חכמי ישראל אבל אין לי המקרא מיושב בהן על אופניו מכאן דרשו שאין מטין לחובה בהכרעת דיין אחד וסוף המקרא דרשו. אחרי רבים להטות. שאם יש שנים במחיצין יותר על המזכין הטוה הדין על פיהם לחובה וזדיני נפשות הכתוב מדבר*. ואמנע המקרא דרשו. ולא תענה על רב. על רב שאין חולקין על מופלא שבז"ד לפיכך מתחילין זדיני נפשות מן הזד לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם**. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייב מימה שבזיל דיין אחד שירנו מחיצין על המזכין: ולא תענה על רב. לנטות מדבריו ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו זו כן: אחרי רבים להפוט. יש רבים שאמה נוטה אחריהם ואימתי בזמן שהן שנים המכריעין במחיצין יותר מן המזכין וממשמע שנא' לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני אבל היה עמהם לטובה מכאן אמרו דיני נפשות מטין ע"פ אחד לזכות ועל פי שנים לחובה ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעיך על דינא ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על רב לנשות. אם ישאלך דבר למשפט לא תענה לנשות לזד אחד ולסלק ענמך מן הריב אלא הו דן אותו לאמימו ואני אומר ליטנו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו: לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על רב לנשות וגו'. ואם ישאלך הכדון על אותו המשפט אל תעננו על הריב דבר הנוטה אחרי אותן רבים להטות את המשפט מאמימו אלא אמור את המשפט כאשר הוא וקולר יהא תלוי ל צואר הרבים:

* סנהדרין ב. ** שם לב

בעל הפורים

ספורנו

(א) אל תשת ירך עם רשע. לחתום עמו על שטר, כאמרם על אנשי ירושלים שלא היו חותמים על השטר אלא אם כן יודעים מי חותם עמהם (סנהדרין פרק זה בורר): להיות עד חמס. שתהיה מעיד יחידי, שאין הרשע ראוי להעיד, ויוציא הדיין כל הממון מהנתבע על פיך בלבד שלא כדין: (ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות. להכריע לכף חובה בדיני נפשות, שאין דנין על פי דיין אחד בלבד לחובה: ולא תענה על ריב. כשישאלוך חבירך הדיינים מה דעתך: לנשות אחרי רבים. לא תהיה תשובתך שראוי לנשות אחרי רבים, אם היו עשרה מזכים ואחד עשר מחייבים: להפוט. כדי להכריע על פיך לכף חובה שתהיו אז י"ב מחייבים, אלא אמור דעתך וסברתך, ולא יספיק לך שתאמר שראוי לנטות אחר דעת הרבים מבלתי שתאמר כזה שום סברא אלא זו שהם עודפים על המזכים ולהכריע אז על פי שנים לחובה:

תשא שמע שוא כל המספר לה"ר ראו להשליכו ללנשים: (א) אל תשת ירך עם רשע. לחתום עמו על שטר, כאמרם על אנשי ירושלים שלא היו חותמים על השטר אלא אם כן יודעים מי חותם עמהם (סנהדרין פרק זה בורר): להיות עד חמס. שתהיה מעיד יחידי, שאין הרשע ראוי להעיד, ויוציא הדיין כל הממון מהנתבע על פיך בלבד שלא כדין: (ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות. להכריע לכף חובה בדיני נפשות, שאין דנין על פי דיין אחד בלבד לחובה: ולא תענה על ריב. כשישאלוך חבירך הדיינים מה דעתך: לנשות אחרי רבים. לא תהיה תשובתך שראוי לנשות אחרי רבים, אם היו עשרה מזכים ואחד עשר מחייבים: להפוט. כדי להכריע על פיך לכף חובה שתהיו אז י"ב מחייבים, אלא אמור דעתך וסברתך, ולא יספיק לך שתאמר שראוי לנטות אחר דעת הרבים מבלתי שתאמר כזה שום סברא אלא זו שהם עודפים על המזכים ולהכריע אז על פי שנים לחובה:

מנין המצות למהר"ם חאניו ז"ל

- [עד] (לאו מג) שלא לשמוע לאחד מבעלי הדין כשאין חבירו עמו שנאמר לא תשא שמע שוא:
- [עה] (לאו מד) שלא יעיד בעל עבירות שנאמר אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס:
- [עו] (לאו מה) שלא להרוג עד שיהיו המחייבים יותר על המזכים שנים שנא' לא תהיה אחרי רבים לרעות:
- [עז] (לאו מו) שלא ילמד חובה מי שלמד זכות תחלה בדיני נפשות שנאמר לא תענה על ריב לנשות:
- [עח] (עשה לג) לנטות אחרי הרוב שנאמר אחרי רבים להטות:

עבודה זרה דף כ

יונתן בן עוזיאל

תקצט

ישראל לא תקבלון מילי שיקרא מגברא דייכול קורצין בחבריה קדמך ולא תשני ירך עם רשיעא דיהי סהיד שקר: ג עמי בני ישראל לא תהוון בתר סגיאין למבאשא אלהן למטייבא ולא יתמנע חד מנכון למלפא זכו על חבריה בדינא למימר הא בתר סגיאין

פ"י יונתן

(א) דייכול קורצין. ענינו ידוע שהוא רמלום וכדפי' בפרשת קדושים ע"ש:

אבן עזרא

רמב"ן

(א) לא תשא שמע שוא. שלא יולא מלבו דבר שוא להוליא דבה: וטעם אל תשת ירך עם רשע. להתחזר עמו בעדות שוא לעשות חמס לנקי. אולי העני

יעשה זה למלאות חסרונו:

(ב) לא. אם ראית רבים יעידו על דבר שלא ידעתו לא תאמר בלצנך אלה לא יכזבו. ואמר הגאון כי שמים מלות יש בפסוק הזה הא' מלות לא תעשה והשניה מלות עשה. כי אמר חייב אמה אחרי רבים להטות כי חשב כי מלת להטות כמו לנטות. ואינה כן רק הוא מהצנין הדגוש הכבד. כמו ארור מטה משפט גם נמלאת בלא משפט ומטה גר. וחז"ל פירשו כי מזה נלמוד כי הלכה כרבים. ומה שהעתיקו הוא האמת ואחר שהכתוב אמר לא תהיה אחרי רבים לרעות. מזה נלמוד כי אם יהיו הרבים לטובה שהיא מלכת אחריהם: לא תענה על ריב. מלוא על כל ישראל ואף כי הדיין שהוא שהריצ לפניו לעזור לרעהו:

רשב"ם

דעת זקנים

(א) לא תשא שמע שוא. כמו שהעד מוזהר לא תענה ברעך עד שקר. כמו כן הדיינים מוזהרין שלא לקבל עדות ולשמר שקר אלא ודרשת וחקרת ואפילו אם יש שני עדי שקר לא תצטרף עמהם להעיד כמותם ואע"פ שיוגמר על פיהם כי אין מכחישים: (ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם הם דנין שלא כדין לפי דעתך ואע"פ שלא יאמינו לך כי אם למרובים: ולא תענה על ריב לנסות אחרי רבים להטות. משפט ואפי' כשהם מזכים אדם ופוטרים ממיחה:

אור החיים

ב. לא תהיה אחרי רבים וגו'. רבותינו ז"ל הרבו לדרוש בפסוק זה (עין רש"י), אבל אין המקרא מתיישב לפי פשוטו. ונראה לפרש הכתוב לפי מה שאמרה החורה (נמדבר לה כל כה) ושפטו העדה וגו', והצילו וגו', ואמרו ז"ל (פנהדרין ג.) עדה שופטת ועדה מללת, אבל אם פתחו כולם לחובה פטור (שם יו.), וזו הכתוב כאן להסיר שני מכשולין, אשר ישל בהם חכם מאמצעות דין זה, הא', בהגיע משפט כזה ויראה חכם אחד מהשופטים שכל חבריו פתחו לחובה, והוא חושב בדעתו כי הוא זכאי, ויתחכם לומר אם אומר זכאי הנה הוא ילא חייב, כי יש שם עדה שופטת ועדה מללת, ונמלאו דבריו עושים היפך דעתי, לזה התחכם ואומר חייב, שבה תהיה סברתי מתקיימת, שילא זכאי מטעם פתחו כולם וכו', וגם תהיה מקיים המוסר, לנטל דעתי לפני דעת המרובין שאומרים חייב, ואומר חייב עמהם. לזה בא הכתוב וזוה על זה בדיוק לבל עשותו, ואמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, פירוש כשתהיה סובר סברא אחת, שצאומרך דעתך ילא זה הנידון חייב בדינו, וכגון שכולם אמרו חייב ואתה חושב זכאי, לא תתחכם להיות אחרי רבים שאומרים חייב, והוא אומר

לרעות, ותאמר אמה כדעתם חייב, היפך מה שנראה לך כדי שילא זכאי כדעתך, אלא אמור דעתך כפי מה שידעת במשפטי החורה, ואין לך להתחכם על המשפט, כי ה' הוא האלהים, והוא שאמרו פתחו כולם לחובה זכאי, לא אמר ה' שיזכה זה, אלא אם לך יראה חייב, ולא שיראה לך זכאי שאז חייב הוא כמשפט האלהים:

עוד יש מכשול שני במשפט זה, באופן אחר והוא, אם יראה בעיני חכם שהוא חייב ככל הדיינים שאמרו חייב, ורואה שאם יאמר חייב הנה הוא יולא זכאי, היפך דבריו שאומר חייב, לזה יתחכם לומר זכאי, כדי שיוטה המשפט אחרי רבים שאומרים חייב, וזו חייב כפי סברתו, ויש בזה גם כן כפיית ראש בגמר המשפט לנטות אחרי רבים, לזה אמר ולא תענה על ריב וגו', פירוש לא תענה מענה על ריב, לנטות אחרי רבים, פירוש שתהיה כוונתך במענק, כדי שיהיה כמשפט יחיד ורבים, וזה יגיד שאם יגלה דעתו כמות שהיא, אין כאן הטייה אחרי רבים, אלא כולם צדעת אחת:

וביאר הכתוב טעם הקפדתו על הדבר, ואמר להטות, פירוש כשתהיה כוונתך להטות ממה שצדעתך

מנחת שי

(ב) ולא תענה על ריב. כל לישנא דריב באורי' מלא בר מן אחד חסר יו"ד וסימן לא תענה על רב כ"כ הרמ"ה ז"ל ובסנהדרין פ' כ"ג בברייתא אין מושיבין מלך בסנהדרין משום לא תענה על ריב על רב כתיב פי' ואי אמר מלך חובה תו לא מצו אינך למחוי ליה זכותא. וילפינן מיניה נמי סתם בפ' ד' דדיני נפשות מתחילים מן הצד מדכתיב לא תענה על רב חסר יו"ד ומשמע לא תחלוק על מופלא של ב"ד לפי שואלים תחלה לקטנים שבהם שיאמרו את דעתם:

עבודה זרה דף כ

באר הגולה קמב:

הלכות ברכות סימן רכה רכו

מ שם נ טור בשם הרמב"ם ס ברכות מג ונתן ע ירושלמי שם. פ טור בשם הרמב"ם.

לכן הרבה, (כ) והקפח, דהינו שבטנו גדול ומתוף עביו נראית קומתו מקפחת, והגנס, והדרקונה, דהינו, מי שהוא מלא יבלת, ופתווי הראש, (כא) שכל שערוותיו דבוקות זה בזה, ואת הפיל ואת הקוף, מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם משנה הבריות: ט. הרואה את החגר ואת (כב) הקטע ואת (כג) הסומא, ומכה שחין, והבהקנין, והוא מי שמנמר בנקדות (כד) דקות, אם הם (כה) ממעי אדם מברך משנה הבריות, ^{ט*} ואם נשתנה אחר כך (כו) מברך דין האמת. ויש מי שאומר (כז) דדוקא על מי שמצטער עליו, (כח) אבל על עובד פוכבים אינו מברך. (כט) ואינו מברך אלא פעם ראשונה שהשנוי עליו גדול מאד. הגה (ל) ויש אומרים (לא) משלשים יום ^ט לשלשים יום (טו): י. **הרואה אילנות טובות ובריות נאות, ^{טו*} אפלו (ג) עובד פוכבים או ברהמה, אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שפכה לו בעולמו. ואינו מברך עליהם אלא פעם ראשונה ולא יותר, לא עליהם (ד) ולא על אחרים, אלא אם כן היו נאים מהם:**

רכו הרואה פרחי האיץן מה מברך. וכו סעיף אחד:

א ברכות מג

א. הרוצה (א) בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין ^ב (ב) פרח, אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שלא

באר היטב

להסתכל בו ביותר אסור, ואסור לומר פמה נאה כותי זה: יז. בהמה. על הפרדה נאה אין לברך, דמאסי, הלכות קטנות חלק א סימן רסה: ב. פרח. ואין מברכין כי אם על אילני מאכל, הלכות קטנות חלק ב סימן כח. ונהוא

י. שמצטער עליו. וקאי אברכת דין האמת, אבל אם הם ממעי אמן מברך לעולם משנה הבריות, ט"ז, מגן אברהם: טו. לשלושים יום. פרוש, שלא ראה אחר פיוצא בו תוך שלושים יום: טז. אפלו וכו'. דהינו ראה בעלמא דמתר, אבל

באר הלכה

ט ^{ט*} ואם נשתנה אחר כך וכו'. ואם הרואה אותו אינו יודע אם נולד פן או לא, צריך עיון אם יברך דין האמת נחדישי ר' עקיבא איגר ע"ז שם:

י ^{ט*} אפלו עובד פוכבים. עין משנה ברוך בשם מגן אברהם. וקצת ראה לברך מעבודה זרה דף כ דקמקשה מיתבי וכו', שלא יסתכל אדם באשה נאה וכו', תפוק לה דאפלו היה זכר היה אסור להסתכל בו מצד דאסור להסתכל בדמות וכו', אלא ודאי דהסתכלות בעלמא שרי, דדוקא להסתכל בו ביותר ולהתבונן בדמותו, והתם לענין אשה אפלו סתם הסתכלות אסור:

משנה ברורה

ח (כ) והקפח דהינו וכו'. ובכורות (דף מה) משמע דהוא אריך וקטין, ולפי שדק הוא אינו יכול לסבל קומתו ונכפף, ודומה כמי שחליותיו שמוטות [מגן אברהם]: (כא) שכל שערוותיו וכו'. ונולד כך ממעי אמו, דאי ^כ נעשה לו זה אחר כך, אומר דין האמת: ט (כב) הקטע. שנקטעו לו ידיו: (כג) הסומא. משתי ^{כז} עיניו: (כד) דקות. הינו, שיש לו נקדות כעדרשים אדמים קצת, אלא שבין ערשה לערשה יש לכן צח ומבהיק, ועל שם אותו הלכן נקרא בהקנין [מחצית השקל, ועין באליה רבה ובפרי מגדים. אכן אם שכית שם הרבה אנשים פנה, מסתברא דאין זה גנאי ולא שנוי שיברך על זה דין האמת ומשנה הבריות, וכל שכן אם נעשה זה על ידי חם השמש וצתידין להסתלק, נראה דלכלי עלמא אין לברך על זה]: (כה) ממעי אדם. קאי אכלהו, ^{כז} לברך אקטע: (כו) מברך דין האמת. שבא לו זה על ידי ענש: (כז) דדוקא וכו'. קאי ^כ על ברפת דין האמת, דאינו שיף אלא למי שמצטער ומצדיק הדין, אבל ברפת משנה הבריות לא שיף במצטער דוקא, מידי דהוי אפיל וקוף: (כח) אבל על עפוי"ם וכו'. מלתא דפסיקא נקט, ^{כז} והוא הדין לכל מי שאינו מצטער עליו: (כט) ואינו מברך וכו'. זה קאי גם אברפת משנה הבריות [ט"ז], ורצה לומר, דאפלו ראה פושי אחר ויכהאי גוונא שארי דברים הנ"ל] אחר שלשים יום גם כן אינו מברך, והטעם, דעל שנוי אין שיף לברך רק פעם ראשון שרואה הדבר והשנוי גדול בעיניו, ומשמע מהט"ז דכל שכך דקאי המחבר אברפת דין האמת, אמנם בספר נהר שלום כתב, דלענין דין האמת, שהוא דוקא על קרוב ואוהבו שמצטער עליו, מסתברא דאם רואה זה עוד על קרובו אחר, בודאי נתגדל עליו עוד הצער יותר ושיף לברך על זה דין האמת: (ל) ויש אומרים וכו'. ולמעשה ^כ יש להורות דיברך אחר שלשים בלא שם ומלכות [אליה רבה עין שם]: (לא) משלושים יום. פרוש, שלא ראה אחר ^{כז} פיוצא בו תוך שלושים יום [מגן אברהם]: י. **הרואה וכו' ובריות נאות. בין זכרים בין נקבות, ועכשו לא נהגו כלל לברך ברכה זו נחיי אדם, ^{כז} עין שם טעמו, ומכל מקום נכון לברך בלא שם ומלכות: (ג) עובד גלולים. הינו ראה בעלמא דמתר, אבל להסתכל בו ביותר ולהתבונן בדמותו אסור [מגן אברהם]. ואסור לומר פמה נאה כותי זה, משום לא תחנם [גמרא]: (ד) ולא על אחרים. אפלו ^{כז} לאחר שלשים יום:**

רכו א (א) בימי ניסן. ארחה דמלתא נקט, שאז דרך ארצות החמים ללבלב האילנות, והוא הדין בחדש אחר, כל שרואה הלבלוב פעם ראשון מברך [אחרונים]: (ב) פרח. דוקא פרח, הא עלים לחודה לא, ואף בפרח, דוקא באילני מאכל, שמזה הפרח עתיד להתגדל פרי, אבל אילני סרק לא [אחרונים]:

שער הציון

כבית יוסף: כט. פן מוכח מהג"א: ל. פן מוכח ממגן אברהם פסעיף קטן יט: לא. ועין בבאור הג"א דתלוי זה בפלגתא במה דפליגי לעיל בסימן ריח סעיף ג ועין שם בסוהו, וממילא לדידה הלכה כהיש אומרים. ועין בפרי מגדים בשם הנחלת צבי: לב. דאלו על זה שברך מתחלה, פשיטא דלכלי עלמא לא יברך עליו לעולם: **לג. וכל נראה, משום דכונת הגמרא דוקא כשהם נאות ביותר, כראיתא ברמב"ם פ"ד * מהלכות ברכות, ומי יוכל לדקדק בזה: לד. זהו לדעת המחבר הנ"ל, אבל להיש אומרים שם, גם בזה צריך לברך לאחר שלשים על אחרים [אליה רבה בשם מלבושי יום טוב ושאר פוסקים והגרי"א. ולא כ"ח]:**

ח כה. דכן הוא לפי גרסתו פגמא דקחשיב לה בפרימא פהדי אנך דברכתו דין האמת, וכן הוא גם כן בחוספתא, והרי"ף והרא"ש נמי מודים בזה לדינא, אלא דהיה להם גרסא אחרת, והערוך דפרש פתווי הראש, שאין ראשו סגולל אלא רחבה, על כרחך דגרסו כגרסת הרי"ף, דאי לא הכי לא סלקא סוגית הגמרא שם כמאי דקאמר דיקא נמי, עין שם: **ט כו. אליה רבה. ונראה, דאי לא הכי לא שיף לומר משנה הבריות דאין זה שנוי גדול כל כך, אבל לענין דין האמת אם נעשה בנו או קרובו שמצטער עליו סומא אפלו באחת מעיניו, מסתברא דיוכל לברך דין האמת: כז. כן הוא שם בגמרא, ודברי הפרי מגדים לא אביו בזה: כח. ב"ח ומגו אברהם וט"ז והגרי"א ושאר אחרונים. ולא**

כך יבא להרהר בהרהורי עבירה כו' עיי"ש ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"א סי' ס סק"ז) דאף רמזוה להשתדל לראות מלכים, מ"מ אין להשתדל לראות המלכה, ואף אם כוונתו כדי לברך עליה, דחיישינן להרהור נוכדי"ל במס' כתובות (יז.) ושו"ע (אה"ע"ו סי' סה ס"ג) דאסור להסתכל בפני הכלה, אע"ג דהתם נמי מצוה איכא לחד מ"ד כדי לחככה על כעלה, ועי' בדברינו לעיל (יט: ד"ה אין הולקין) שהבאנו מתשו' פרי השדה (ח"ג סי' קעג) ותשו' ערוגת הבושם (סי' לט) שהוכיחו מהגמי שם דאסור לילך לקרקס לראות חיות משונות כדי לברך ברוך משנה הכריות, משום מושב לצים, ועוד משום דאיכא תערוכות נשים ואנשים ומגרה יצה"ר בנפשיה. אך נראה דבמקום שיש אימת המלכות ומוכרח לילך לראות המלכה, לכאורה מותר לילך כמש"כ במג"א (סי' תרנו סק"ח) דמותר לעבור על לית מפני אימת המלכות נע"י בדברינו במס' גיטין נו. ד"ה סבורן. וע"ע במג"א (סי' רכז סק"ז) בענין לעבור על מצוה דרבנן כדי לראות מלכי עכו"ם. והנה יש שכתבו לברך על ראיית המלכה שלא חיישינן להרהור, מטעם דמעיקר הדין אין חיוב לראות את המלכה, ומה"ט קי"ל במס' ברכות (נח.) והובא במג"א (שם) שגם סומא מברך, ובברכ"י (שם) כתב שהרואה המלך כים בספינה קטנה ואינו רואה את המלך כעצמו, אך יודע בכירור שהמלך שם יכול לברך, וא"כ ה"נ אינו מחויב לראות את המלכה כדי לברך עליה. ועוד הביאו ראייה מהא דאמרינן במס' נדה (יג.) דכיון דבעיתי לא אתי להרהורי, וה"נ איכא אימת המלכה. אך זה פשוט דבמקום דאיכא למיחש להרהור בודאי אסור ללכת לראות פני המלכה אפי"ו כדי לברך עליה. ועי' כתשו' בצל החכמה (ח"ב סי' יט) שהאריך אי יש לברך על ראיית המלכה.

שכתב הטעם למה אין נוהגין לברך ברכה זו, משום דכוונת הגמ' דוקא כשהם נאות ביותר כמש"כ ברמב"ם (ברכות פ"י), ומי יוכל לדקדק בזה.

ועי' בא"ד (שם ס"ק כג) דאפי' על נקבות מברך ברכה זו, ומקורו מגמ' כאן. וכ"כ בערוך השולחן (שם סי"ד) דאף שאין להסתכל באשה, זהו דרך הסתכלות הרבה נע"י בדברינו כמאמר הבא, אבל ראייה בעלמא הא בע"כ רואה ולית לן בה. וכן פסק במשנה ברורה (שם ס"ק לך) שאין חילוק בין זכרים לנקבות. ועי' בא"ד (שם סק"ג) דאפי' ראה אשה שהיא אוהבת אותו לאחר ל' יום מברך שהחיינו. ובברכ"י (שם אות ב) כתב, דפשוט דאיש מברך על אשה ואשה על איש. אך בשערי תשובה (שם סק"א) כתב כשם הלק"ט, דהיינו דוקא באשתו אמו בתו ואחותו. וכ"כ בשו"ע הרב (סדר ברכות הנהנין פ"ב אות יא). וכ"כ במשנה ברורה (שם סק"א), והסביר בשעה"צ (סק"ב) דבאחרת הלא אסור לאסתכולי, וגם אם במקרה נסתכל לא שייך נהנה ושמח בראייתה [דבברכת שהחיינו צריך שישמח ויהנה בראייתה]. וכן משמע בערוה"ש (שם ס"ג). ועי' בכף החיים (שם סק"ב) בשם היפ"ל, דאין לאדם נכבד לברך על אשתו, ואפי' על בתו לא נהגו לברך. ועי' בנמוקי אור"ח (שם סק"ג) שהעמיס בדברי הא"ר, דאין הפי' שנהנה בהסתכלות בפניה, אלא כיון שהיא אוהבת אותו ע"כ הוא דורש טובתה ושמח בשלומה שרואה אותה כבריאות הגוף וכיו"ב, אבל לא בהסתכלות בפניה שזה אסור בא"א ובפרט נהנה כו', וע"כ דאין הכוונה בהסתכלות בזיו קלסתר פנים, שגם באדם מכוער בפניו שייך ברכה זו כו', ועיי"ש מה שתמה על הפמ"ג (א"א שם סק"ב).

והנה פשוט דאף דמברכין ברכת שככה לו בעולמו גם על נקבות, מ"מ אסור להשתדל לראותה כדי לברך עליה, ורק אם ראה אותה באקראי בעלמא כגון דאמרי' כאן דקין זוית הואי אז מברך עליה. ועי' כמאירי דאם ראה גוי נאה מותר לשבח מי שעשאו כו', מ"מ בנקבה אסור לאדם להסתכל בה, שמא מתוך

ולאיסתכולי מי שרי כו'. עי' בפתח עינים,

דהסתכלות באשה אפילו דרך

העברה אסור, וראייה לזה מדאמרי' בסמוך

דקין זוית הואי, ואי איתא שדרך העברה

מותר, אמאי איצטריך לשנויי קרן זוית הואי,

ליה דאפי' היה זכר אסור, דאסור להסתכל ברמות אדם רשע, אלא ודאי ההסתכלות בעלמא שרי, ורק להסתכל ביותר אסור, משא"כ באשה אפי' סתם ההסתכלות אסור, ופלא שנעלם ממנו כל הנ"ל, והא רלא פריך הגמ' הכי משום דעדיסא מיניה פריך.

שוב ראיתי ביד מלאכי (כלל קעט) שהאריך ג"כ בזה, והקשה מגמ' דהכא, ותירץ דס"ד דמדקאמר דאמר רשב"ג מה רבו מעשיך ה', וכן רע"ק ככה אהוא שופרא דכלי בעפרא, ש"מ דדקו בה שפיר בהסתכלות יותר מראיה, ולהכי פריך ולאסתכלי מי שרי, ויש הכרח לזה מדנטר לאקשווי הכי עד דמשני על רב דאודווי הוא דקא מודה, שהרי כלל גדול בידינו דכשמקשה תלמודא מאיזה משנה או ברייתא מתקן לה ברישא והדר מוטיב מינה תיובתא [כ"כ בשטמ"ק במס' כתובות (מח.) והבאנו דבריו בקונט' תורת הלימוד וההוראה (אות ד) עיי"ש], וא"כ הו"ל לתרוצי תחילה הברייתא ולאקשווי ולאסתכלי מי שרי כו', ואח"כ לתרץ דברי רב, אלא ודאי מדנטר לאקשווי הכי עד הכא, דסבר המקשה דמדאודווי קא מודה ומגמתו להודות להקב"ה, ע"כ שראה אותה בהבטה מרובה, ומשנינן קרן זוית הוא, דמ"מ לא ראו אותן בהסתכלות כי קרן זוית הוא, ולא יכלו לזוהר ולהעצים עיניהם, וה"ה דהוה מצי לשנווי להדיא שאני רשב"ג ורע"ק דראיה בעלמא ראו, אלא קושטא דמילתא קאמר כי מעשה שהיה כך היה.

שם ע"ב הכא נמי בעבידתיה טריד. כתב הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין בספר הזכרונות (מ"ע א פ"ב) ומובא באוצה"פ (סי' כג אות יב) דאותן הלומדים חכמת הטבעיות וצריכים לידע תשמישן של כל בריה כיצד, נראה נמי דשפיר דמי להסתכל דעסוקים בחכמתם. ובאפי' זוטרי (סי' כג סק"ח) כתב, דאדם החולה בעצירת השתן, ויש הכרח לפעמים שאומן יוציא את השתן ע"י כלי המתקוק לכך, שכל כי האי מילתא אמרי' אידי דטריד לא אתי להרהורי, דאל"כ היכי שרינן למול את הגרים והעבדים דילמא אתי

לשני רשב"ג ראה דרך העברה, אלא מוכח דרשב"ג לא חזא אלא דרך העברה והיה באונס דקין זוית הואי. ומזה יש ראיה למשי"כ הסמ"ע (חומ"ס סי' קנד ס"ק יד) לענין שאין להסתכל בבית חבירו, דלשון הסתכלות היינו אפילו ראיה מועטת בלי כוונת ראות, דהרי מכאן מבואר דאפי' הסתכלות דרך העברה נמי אסור דמיקרי הסתכלות. אבל ע"י במג"א (סי' קכח ס"ק לה) בענין להסתכל על ידי הכהנים בשעת נשיאות כפים, וכן כתב (סי' רכה סק"כ) בענין להסתכל בדמות אדם רשע, דלשון הסתכלות הינו להסתכל הרבה, אבל ראיה מועטת אינו בכלל זה. ומכאן קשה על דבריו, וכן ראיתי בעבודת עבודה שהקשה מכאן על המג"א, דאי"כ מאי פריך הגמ' ולאסתכלי מי שרי, הא יל דלא הסתכלו אלא ראו ראיה מועטת, ובנהאי גוונא אינו אסור. ובאמת כדברי המג"א נבר כתב האבודרהם (ברכות השבח) בשם הרא"ש, ומובא בב"י (או"ח ריש סי' רכט) לענין המסתכל בקשת, דאין המסתכל כרואה, כי המסתכל מוסיף ומדקדק בהבטתו יותר מהרואה. ובשמ"ב קונ"א (ח"ד סי' קנב ס"ק יב) הבאנו ראיה לזה מפרש"י (חוקת כא-ח) ולשון ראיה היינו ראיה בעלמא, ולשון הבטה היינו שמביט בכוונה, ובתרגום אונקלוס על 'הביט' כתב 'ומסתכל', ועל 'וראה' כתב 'יחזו'. וכן מוכח מדברי הרא"ש במס' כתובות (פי"ב סי' ג) ומובא בהמקנה (קונ"א סי' סה סי"ב) שיש לחלק בין ראיה להסתכלות. וכ"כ בשטמ"ק שם (יז.) בשם הרא"ם הלוי. וכ"כ בצ"ח במס' ברכות (כד.) ובהגה' יעב"ץ (שם) דהא דאסור להסתכל באצבע קטנה של אשה היינו שמעיין בהשגחה ובכוונה, וכן מוכח מדברי הרמב"ם (אס"ב פכ"א ה"ב) עיי"ש. וכ"כ בעזר מקודש (אהע"ז סי' כה ס"ב) דבכל מילי דאמרו חז"ל דאסור להסתכל, יש לחלק בין הסתכלות דהיינו מעיין ותוקע דעתו בזו, לראיה שהוא דרך העברה בעלמא שמותר. וע"ע כדברינו במס' כתובות (עה. ד"ה אני ואיחי). אולם ע"י כביאור הלכה (סוס"י רכה י"ה אפילו) שהביא מכאן ראיה להמג"א, דלמה פריך הגמ' מהא דאסור להסתכל באשה, תיפוק

עבודה זרה דף כ

משבצות זהב

פרי מגדים

אשל אברהם

תיג

עשרת זקנים

רכה (א) ויש. עיין ט"ז. כן כתב הלבוש [סעיף ט] עוד תירץ הלבוש דאף משנה הברית בחיגר ואילך דווקא מי שמצטער עליהם מה שאין כן הרואה כושי בסעיף ח' וודאי אף מי שאין מצטער ועכ"ר נמי מברך, יע"ש. ועיין מ"א [ס"ק] ח"י כתב כתיבין א'. ומה שכתב הט"ז דאין מברך אלא פסע ראשון קאי גם אמשה כו' כן הוא וודאי שכתב שהשינוי עליו גדול מאוד. ומה שקשה מסימן רי"ח סעיף ג' דפסק משלשים לשלשים מברך, וכאן פסק כראב"ד ובטור משווה אותם יע"ש, תירץ בפרישה [סימן רי"ח ורישה אות א] ובנחלת צבי כאן ריש לחלק בין התם לכאן דאין כאן התפעלות חדש כל כך כמו התם, יע"ש. הפרי חדש [אות ב] הראה לאה"ע [סימן ל"ד נ"ב א, ב] ושם נאמר דריב"ש בשם מרור היה מלעג לומר בלא שם מה תועלת ועיין סימן רי"ד ב"ח וד"ה ומ"ש ונפקא ומיושב כאן סעיף ב' בהג"ה, (וי"ו) [וסימן מ] סעיף ח, יע"ש:

וכן כתב הט"ז אות א' כן, יע"ש: **יב משלשים.** עיין מ"א. עיין מה שכתבנו ב"ט דלא קשה על המחבר בה: **כ אפילו.** עיין מ"א. בסומן רכ"ט סעיף א' דנקשה אסור להסמל ציור ומנך עליו נראה מעוטת הוא הדין כאן נעו"ס כן:

[אות ט] מזה ועיין אות שאלה זה. פנים מאירות חלק א' סימן ו"ו הקשה, ו"ל מרבי אליעזר ב' מינים ורבי עקיבא מיקל מירבן ומכל מקום ב' מינים לזמן ירושלמי וא"ה יואר: **יא אינו.** עיין מ"א. וקח פרי אחר ויזון להוליא גם את זה: **יב שאינו.** עיין מ"א. וכמהין אין לנכך שהסיני דמחזיר גדלין, גם אין להם זמן קטע, עיין אליה רבה אות י"ג ומ"א [ס"ק] י"ד: **יג שני פעמים בשנה.** עיין מ"א. נכרות ל"ז ב' [מוספות] ד"ה היה וקף רש"י [מנחות עה, ד ד"ה היה] דפירש שם י"ג נכסן של הקריב מעולם יודה נכסן: **יד שאין.** עיין מ"א. עיין אליה רבה [ס"ק] י"ג נכס הפרישה [אות ה] לזנון ומיני לפתן [כמו מילרין רובין] מנך שהסיני, יע"ש: **טו והקפח.** עיין מ"א. ועיין אליה רבה ט"ו ואת ט"ז ואת י"א, יע"ש: **טז הקטע.** בירדיו. רש"י נכרות נ"ח ב' ד"ה קטע דתנא חיגר מה שאין כן נעלמא קטע לחוד נרגליו הוא. ויכול להיות הקטע מנרימו: **יז דקות.** עיין מ"א. לא וזמ"ר שפרענגליין, עיין אליה רבה אות י"ט. סומא נכתי עיניו: **יח על.** עיין מ"א. בסומן עיין מה שכתבנו ב"ט דלא קשה על המחבר בה: **כ אפילו.** עיין מ"א. בסומן רכ"ט סעיף א' דנקשה אסור להסמל ציור ומנך עליו נראה מעוטת הוא הדין כאן נעו"ס כן:

ערך למה הריק"ש

סיף י בסוף [הרואה וכו']. ועל רמת המים נאלצינו ר"ל כשעלה גילום כל לרכו כמד רכ"ו נחשוה [סימן אלף ל"ה [מ"א סימן טע] שמנך שהסיני כל שלם ראה חוספת המים גילום נקוקים שאלם ראה חוספת המים או מנך עליהם אל על חוספתם מעט מעט קמא קמא קמא ט"ל:

באר היבט

סימן קל"ה דאפילו ב' מיני אגסים [אין] תפוחים או אגוזים מנכרין. ומטה משה כתב בשם ספר חסידים אפילו יש להם טעם אחד כגון אדומות ושחורות [מ"א ס"ק י]. וכן פסק בשבועות שנות יעקב חלק ב' סימן ל"ו דיש לנכך שהסיני על קירש"ן שחורות ואדומות על כל אחד ואחד בפני עצמו. ע"ש. ובתשובות פנים מאירות [תק א] סימן ו' הקשה עליו והגיש ז"ע ע"ש. ועיין נהלכות קטנות (ס"ג) [תק א] סימן רל"א: (י) ובברך. ורדב"ז ומרומת הדשן כתבו לנכך על היין חדש. ומספיקא אני מונע מלאכול ענבים עד ליל ב' דראש השנה שאני שומה מירוש מהרי"ל וטוב שיצא את עצמו ליד חיוב שהסיני ממקום אחר, כגון על פרי חדש או על מלנוח וכיוצא בהן, וישע"ן חדש נדבדו וכשיבירן יזון לפטור גם אותו. עמק דבר ושל"ה. ומ"מ משמע דוקא כששומה מירוש אבל כשהוא אין אעפ"י שידע שהוא חדש א"צ לנכך משום דאין יכיר בין חדש לישן [מ"א ס"ק יא]. ואם בירך שהסיני על יין חדש ל"כע"א אינו חוזר לנכך שהסיני על הענבים עולת תמיד [מ"ק ד]: (יא) משנה א' שנה. פירוש דבר שאינו גדולי קרקע כגון עופות ודגים אינו מנכר, דאעפ"י שהוא לא חל ממנו ימים רבים אחרים אכלו ממנו [מ"א ס"ק יג]. לא יש לומר הפירוש עומד על העץ יותר משנה. וכן כתב בשבועות עבר אחרים סימן ל"ה. אחרון שהוא [דר] נאילנו משנה לשנה שאין לנכך עליו שהסיני ועיין נהלכות קטנות חלק ב' (ב) [א] סימן רל"ג [ומ"ב] (ו) סימן רל"ו. על ריש המחבר משנה לשנה אינו מנכר זמן, מהרד"ק [מ"א סס] וכן כתב בשבועות שנות יעקב חלק ב' סימן ל"ה. ועיין לעיל סימן ר"ו ס"ק ב' כתיבא שנת ל"ה דאין מנכרין זמן על רית. מלאמי לנכך מנכרין ר"ו ס"ק ב' כתיבא שנת וטלאים מנכרין שהסיני, וז"ע. מ"א [סס]: (יב) שני פעמים בשנה. הנכרת הזנה דף קכ"ט [מנחות עה, ג] מידוע"ס ד"ה היה] ובספר גן המלך [מ"ק

מחצית השקל

כרוב. אבל לענין שהסיני אזלינן בתר טעמא, דהא גם לענין תרומה שני מינים נקראים. ועיין בש"ך יורה דעה סימן צ"ח ס"ק ו' דגם לענין איסור לא לכל הדברים אזלינן בתר טעמא: (פ"ק א) אינו חוזר, כיון דחד טעמא הוא. וכדאמרין בעבוד זרה [שם] פלוגתא דאביי ורבא הנוכר לעיל דין חקרי וענבים טעם אחד לזון, ותלמי פלוגתא דאביי ורבא אי מקרי שני מינים, ואע"ג דק"ל כרובא דאזלינן בתר טעמא, מכל מקום צ"ל דלענין שהסיני וכן חיישינן לה, וכדמסיים שמשח כשראה כו' וידע שהיין יצא מהם כו'. וכן התרומת הדשן גופיה דסבירא ליה בסומן ל"ג דבאוכל ענבים חוזר ומברך על התירוש שהסיני, לא סמך על דאיהו זו דפלוגתא דאביי ורבא הנוכר לעיל, וכתב בעצמו אחר שהביא ראייה מפלוגתא דאביי ורבא זה לשונו וא"ת ניהו נמי דהיי מיני ניהו לענין ביטול (אסורים), מכל מקום אין סבירא שירבך עליהם תרי זימני, משום דהתירוש אינו בא אלא מן הענבים, ולא דמי לגורגנתיה דהתם גופים מחולקים וחלוקין נמי בשלש, נראה להביא ראייה כו' מהא דתנן [בבא מציעא צא, ב] פרק השוכר את הפועלים, כו' ע"ש. ולא כפרי חדש בקונטרס [ליקוטות אות ה] שסמך על ראייה זו דפלוגתא דאביי ורבא להכריע כדעת תרומת הדשן ודלא כשור"ע, וזה תרומת הדשן בעצמו לא סמך על ראייה זו. ותשובת מהרי"ל אינו חותה יד: **אפילו שנת ל"ה אחר מ' יום.** דאז נשתנה טעמו, ואין טעמו אז שיהו לענבים, מכל מקום כיון דיצא מן הענבים, יצא בברכת שהסיני שברך על הענבים: **מידי דהוה אפילו דנהוגין בו.** דמצד הדין היה ראוי לברך שהסיני בשעת שיעתו דהיינו בשעה שואגרו, אלא דנהוג להמתין מלברך עד שעת נטילה, ובימים שני אין מברכים שהסיני בשעת נטילה כמו שכתוב לקמן סימן תרט"ב [ס"ף ב]. וסומן על הזמן שאמר אחמול ביום ראשון, דאפילו תימא דיום ראשון היה חול, נמצא כשבירך ביום ראשון לא היה שנת עשירי ולא שנת נטילה, מכל מקום כתב הרא"ש [ס"ח פ"ד סימן ב] כיון דנטלו ביום א' לשם מציה, אפילו תימא דיום ראשון חול, מכל מקום

עבודה זרה דף כ

תיד מגן אברהם נ"י אורח חיים רכו רכו רכח ברכות פרטיות מ"ז מגן דוד באר הגולה

פ. טור בשם הראשון: רכו א. ברכות מ"ג [ע"ג]:

ב. מרדכי שם רמז קמח] הגהות מיימוניות [נרכות פ"י אות ט]:

ג. טור: רכו א. ברכות כ"ד [ע"א] ו"ל [ע"ג]:

ד. מוספות [שם ע"ג, א ד"ה על בשם הירושלמי [שם פ"ט הלכה ב]:

ה. שם פ"ט הלכה ב: [ע"א] כחוקימחא דרבא: כפי פירוש המוספות [שם ד"ה רבא] והר"ף [שם ע"ג, ב] והרמב"ם [נרכות י [ע"א] והר"ש [שם פ"ט סימן יג]:

ד. ירושלמי שם לפירוש רבינו יונה [שם ע"ג, ב ד"ה א] [שם בשם רבינו מנחם] והר"ש [שם]:

ה. ירושלמי שם וכתבו הר"ש [שם] והטור: רכח א. ברכות כ"ד [ע"א]:

ב. שם וכתיב יהודה הרמב"ם נפסק י' מהלכות ברכות [הלכה ט]:

ג. מוספות שם [ד"ה על] והמרדכי [שם רמז ר':]

ד. [נ"י סוף ד"ה ומה] ממשמעות הגמרא [שם] דף נ"ט [ע"ג ורש"י שם ד"ה אשכנז]:

עשרת זקנים

רכח א [ע"א] ימים ונהרות כו'. ולא לבד בפעם אחד צריך לברך כן, אלא אפילו כל שלשים יום, כן הוא בטור:

הגהות והערות

רכו א [ע"א] עיין סימן רכ"ה סעיף ג': [ג"עין סימן א] ב. ברכי יוסף אות ב. כתב דעל דבר האמת שייך דוקא לניי ניסן:

רכז א [ע"א] תוס' פ"ט האלה רבה שם:

ב. עיין סימן ר"ו [שע"ף א] עיין תמים דעים סימן ר"ח [כן הוא בתמים דעים דפו"ר] ולפינו הוא בשגות הרמב"ם על הר"ף ברכות מ"ג, ב אות א [ע"א] [ג"עין סימן א]

המים דעים מניין בפרט? כמין הקודם, אך ממשמעות הדברים נראה כי מקומו כאן:

ג. פשינו כתוב כן בברי סמודות שם פרט ע' אות מא:

ומכל מקום נראה דדוקא להסתכל בו ביותר ולהסתובב בלגמו ודמותו אסור, אבל ראייה בעלמא מותר, וכמו שכתוב ריש סימן רכ"ט עיין שם ובצ"ת יוסף [ד"ה ואסור להסתכל], ואסור לומר [כ] כמה נאה כותי זה [עבודה זרה ב, א]

רכז א בועף, ואם נשבו בנחת
אומר ברוך עושה מעשה בראשית (מוספות ברכות ע"ג, א ד"ה על בשם ירושלמי שם פ"ט הלכה ב). וצריך לומר דמכל מקום הוא רוח גדול, רק מה שאינו נושבו בועף, שלא נשמע בכל העולם, וצ"ע למה השמיטו הרב צ"ח יוסף. נראה לי דאם שמע רעם וראה צרק כאחד, מצדק על שניהם ברכה אחת ברוך עושה מעשה בראשית. אמרינן בגמרא [שם] דועף אינו מתחיל צלילה, ואינו מנשבו שמי שעות כאחת אלא אם כן הפסיק בנתיים: **ב תוך כדי דיבור.** וכגון שלא נגע עדין בנתיים הטייפות, א' ולא עשה לרכי עדיין, או שיכול לטול ידיו עיין סוף סימן ד':

רכח א הים הגדול. וכל"ה [דברי סמודות פ"ט אות ג'] הוכיח שאין מצדקין על זה רק על הים אוקיינוס המקיף העולם, ומה שכתב הרב צ"ח [ד"ה ומה] בשם משנת הרמב"ם [כלל ד סימן ד] ע"ש, היינו שהשאל שאל אם יצרך על הים שעובדים לארץ ישראל, אבל משנת הרמב"ם היתה שלא יצרך אלא על אוקיינוס, והיינו אותו שמקיף העולם, והביא ראייה לזה דלא כעולת תמיד [פ"ק א] שלא עיין שם, וכן הרבינו עובדיה מצרנטורה צפירוש המשניות [נרכות פ"ט משנה ב], וכן כתב משנת מהר"ש יונה [שי למורא סימן יט]. וזכנתם הגדולה [הג"ע] הארץ להליך בעד הרב צ"ח יוסף ולא עלתה צדו ע"ש. ובספר התרומה סימן רמ"ב כתב שהוא הסובב ארץ איגלרטי"א כדאיחא נחלת ספר יוקיפון: **ב ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שעשדה את הים הגדול.** (כן הוא בגמרא ברכות נה, א ברמב"ם ברכות י, טו): **ג כמו חדקא ופרת.**

אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכבה לו בעולמו ואינו מברך עליהם אלא בפעם ראשונה ולא יותר לא עליהם ולא על אחרים אלא אם כן היו נאים מהם:

סימן רכו

הרואה פרחי האילן מה מברך. ובו סעיף אחר:

א ה' היוצא בימי ניסן א' וראה אילנות [א] שמוציאין [א] פרח אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיבר בעולמו בלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם [א] ואינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה [ב] ואם איהר לברך עד אחר שנגדלו הפירות לא יברך עוד:

סימן רכז

ברכת הזיקים. ובו ג' סעיפים:

א על הזיקים והוא במין כוכב היורה בחין בארץ השמים ממקום למקום ונמשך אורו בשכב ועל רעת הארץ [א] ועל הכרקים ועל הרעמים [ב] ועל רוחות שנשבו א' בועף על כל אחד מאלו אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית [א] ויצא יאמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם (א) שכחו וגבורתו מלא עולם:

ב כל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת נתפזרו בין ברק לברק ובין רעם לרעם צריך לחזור ולברך:

ג היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך (ב) ב תוך כדי דיבור (ב) יצא ואם לאו לא יצא:

אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכבה לו בעולמו ואינו מברך עליהם אלא בפעם ראשונה ולא יותר לא עליהם ולא על אחרים אלא אם כן היו נאים מהם:

סימן רכו

הרואה פרחי האילן מה מברך. ובו סעיף אחר:

א ה' היוצא בימי ניסן א' וראה אילנות [א] שמוציאין [א] פרח אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיבר בעולמו בלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם [א] ואינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה [ב] ואם איהר לברך עד אחר שנגדלו הפירות לא יברך עוד:

סימן רכז

ברכת הזיקים. ובו ג' סעיפים:

א על הזיקים והוא במין כוכב היורה בחין בארץ השמים ממקום למקום ונמשך אורו בשכב ועל רעת הארץ [א] ועל הכרקים ועל הרעמים [ב] ועל רוחות שנשבו א' בועף על כל אחד מאלו אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית [א] ויצא יאמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם (א) שכחו וגבורתו מלא עולם:

ב כל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת נתפזרו בין ברק לברק ובין רעם לרעם צריך לחזור ולברך:

ג היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך (ב) ב תוך כדי דיבור (ב) יצא ואם לאו לא יצא:

אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכבה לו בעולמו ואינו מברך עליהם אלא בפעם ראשונה ולא יותר לא עליהם ולא על אחרים אלא אם כן היו נאים מהם:

סימן רכו

הרואה פרחי האילן מה מברך. ובו סעיף אחר:

א ה' היוצא בימי ניסן א' וראה אילנות [א] שמוציאין [א] פרח אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיבר בעולמו בלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם [א] ואינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה [ב] ואם איהר לברך עד אחר שנגדלו הפירות לא יברך עוד:

סימן רכז

ברכת הזיקים. ובו ג' סעיפים:

א על הזיקים והוא במין כוכב היורה בחין בארץ השמים ממקום למקום ונמשך אורו בשכב ועל רעת הארץ [א] ועל הכרקים ועל הרעמים [ב] ועל רוחות שנשבו א' בועף על כל אחד מאלו אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית [א] ויצא יאמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם (א) שכחו וגבורתו מלא עולם:

ב כל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת נתפזרו בין ברק לברק ובין רעם לרעם צריך לחזור ולברך:

ג היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך (ב) ב תוך כדי דיבור (ב) יצא ואם לאו לא יצא:

אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכבה לו בעולמו ואינו מברך עליהם אלא בפעם ראשונה ולא יותר לא עליהם ולא על אחרים אלא אם כן היו נאים מהם:

סימן רכו

הרואה פרחי האילן מה מברך. ובו סעיף אחר:

א ה' היוצא בימי ניסן א' וראה אילנות [א] שמוציאין [א] פרח אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא חיבר בעולמו בלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם [א] ואינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה [ב] ואם איהר לברך עד אחר שנגדלו הפירות לא יברך עוד:

סימן רכז

ברכת הזיקים. ובו ג' סעיפים:

א על הזיקים והוא במין כוכב היורה בחין בארץ השמים ממקום למקום ונמשך אורו בשכב ועל רעת הארץ [א] ועל הכרקים ועל הרעמים [ב] ועל רוחות שנשבו א' בועף על כל אחד מאלו אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה מעשה בראשית [א] ויצא יאמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם (א) שכחו וגבורתו מלא עולם:

ב כל זמן שלא נתפזרו העבים נפטר בברכה אחת נתפזרו בין ברק לברק ובין רעם לרעם צריך לחזור ולברך:

ג היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך (ב) ב תוך כדי דיבור (ב) יצא ואם לאו לא יצא:

עבודה זרה דף כ

פז

קצור שלחן ערוך קנב

שלא תתייחד עמו, הרי זה לא תתייחד עמו אפילו בעלה בעיר ואפילו בבית שהפתח פתוח לרשות הרבים^ט.

ו תינוקת שהיא פחותה משלש שנים מותרין להתייחד עמה. וכן תינוק פהות מתשע שנים מותר לאשה שתתייחד עמו^ט.

ז מי שאין לו אשה לא יהא מלמד תינוקות, מפני שאמותיהן באות לכית הספר ונמצא מתייחד עם אשה. ואינו צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא שתהא עמו בעירו) אפילו היא בביתה והוא מלמד במקומו. אבל אשה לא תלמד תינוקות אפילו יש לה בעל בעיר, אלא אם הוא דר עמה באותו בית, מפני אביהם שמביאים בניהם^ז.

ח צריך האדם להתרחק מן הנשים מאד מאד(ח). אסור לקרוץ בידיו או כרגליו ולרמוז בעיניו לאשה. ואסור לשהוק עמה להקל ראשו כנגדה או

שערים מצויינים בהלכה

ז) שתהא עמו בעיר. כ"כ בב"ש (סי' כב ס"ק כב), והקשה באמרי יושר (ח"ב סי' ט), הא מגמרא (קידושין פ') ובש"ע (כב ס"ג) מבואר דצריך,, שתהיה עמו", ורק באשה אמרו דסגי, אם בעלה בעיר דאימת בעלה עליה, ותירץ דגם גבי איש מהני כשאשתו יצאה בעיר על זמן מיעוט, וזה נמי בכלל, אשתו עמו, משא"כ גבי אשה מותר אפי' אם בעלה בעיר כל היום. ועפ"י זה הוריתי באשה שיש לה בת, ונישאת לאיש בזיווג שני, ולפעמים שהאשה יוצאה לחוץ העיר על זמן מיעוט, והוא לבדו נשאר עם בת אשתו, דיש מקום להקל אם הדלת אינו סגור. ואם גס בה יש להחמיר. עי' באהע"ז (סי' כב ס"ח). ומדברי השעה"צ (רלט ס"ק יז) מבואר משם דאם סוגר עצמו בחדרו ניצול בזה מאיסור יחוד, ולא משמע כן בחזון איש (גדה סי' צא), ועי' לקמן סי' קנז סק"ו.

ח) להתרחק מן הנשים מאד מאד. כתוב באהע"ז (סי' כא ס"ה) אסור להשתמש באשה למזוג לו כוס כו', והרמ"א כתב דנוהגין להקל במקום שבני אדם מצויים, וכן כל שאינו דרך חיבה וכוונתו לשמים, ובערור השלחן (שם ס"ט) כתוב דהא דנוהגין שהנשים מכבדין את האורחין בביתם ובאכסניא, משום דאין זה דרך התקרבות אלא דרך שירות. ובאכסניה יש לומר עוד טעם להתיר, ששם בני אדם מצויים.

קונטרס אחרון

עמוד תוספת

סק"ז. כשאשתו בעיר אי מותר לבעלה להתייחד עם אשה כו'. ובשו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קמח כתב דמדנקט הגמרא, כשבעלה בעיר, ולא נקט להיפוך, כשאשתו בעיר, יש סברא שאין להקל בזה דאין אימת אשתו עליו.

7 שם סעיף כ' ועי' טו"ז יו"ד סי' רמ"ה

5 שם סעיף ט' וב"ש.

סק"ז.

6 סעיף י"א.

קצור שלחן ערוך קנב

להביט ביפיה ט), ואסור להריח בבשמים המיוחדים לאשה וכל שכן כשהיא אוחותו בידה או שהן תלוין עליה. אסור להסתכל בבגדי צבעונין של אשה י) שהוא מכיר אותה, אפילו הבגדים אינם עליה שמא יבא להרהר בה. פגע אשה בשוק יא) אסור להלוך אחריה אלא רץ שתשאר לצדדין או לאחריה, ולא יעבור בפתח זונה אפילו ברחוק ארבע אמות. והמסתכל

שערים מצויינים בהלכה

הסתפקתי אם מותר לאיש לעמוד תחת בקורת אשה רופאת, ולהתטפל מאומנת (אחות) בביה"ת, ולפי הג"ל דדרך שירות מותר, ה"ג דרך שירות הוא, ועוד דביה"ת ובית הרופא מקום שבני אדם מצויים שם, אלא שקשה קצת ממש"כ המהרש"א (שבועות ג.) שכתב דלא שכיח שאשה תגלח לגדול משום דאין משתמשין באשה, וי"ל דגילוח הוא מדברים של חיבה דליפות הוא, וכמו להביט ולעיין בראשו שכתב הרמ"א שם דזהו דברים של חיבה וע"י שם בבי"ש (ס"ק יב).

ט) או להביט ביפיה. כתב הש"ך ביו"ד (קצה סק"כ) דמנהג פשוט שרופאים יהודים ממשמשים דופק של אשה ואפי' אשת איש, אפילו במקום שיש רופאים עכו"ם, וכן עושים שאר משמושים עפ"י דרכי הרפואה, כיון שאין עושים זאת בדרך תאוה וחיבה ובמלאכתם עסוקים, אבל בבית שמואל (סי' כ סק"א) השיג עליו דגם אם אינו דרך חיבה אסור, ובכרתי ופלתי (קצה סי"ז) כתוב דדברי הש"ך ברורים, ואפי' יש לה מחלה במקום התורפה רואים אותה דבמלאכתם עסוקים, ובשו"ת בגין ציון (ת"א סי' עה) כתוב נמי דלפי המנהג אין חילוק בין אשת איש לאשת אחיו, ומותר לו ליילד את אשת אחיו, אלא שנכון במקום שיש רופא אחר, להרחיק עצמו מליילד, וע"י בדרכ"ת (סי' קנו סק"ח וסי' קצה ס"ק נה).

י) בבגדי צבעונין של אשה. החייטים התופרים בגדים מיוחדים לאשה וכן בעלי מכבסה המנקין, — ע"י בגמרא (ע"ז כ:) דבעבדתיה טריד ואינו מהרהר, וע"י ס"ק הקודם.

יא) פגע אשה בשוק. ומה שנוסעים במרכבת תחתית (סאבוויי) וצפופים אנשים ונשים, וכמו כן נוסעים במרכבת הברזל וטסים באוירון ומקומו סמוך לאשה ובא לידי נגיעה, י"ל עפ"י הגמרא (פסחים כה:): דהיכא דלא אפשר ולא מכוין כו"ע מודו דמותר, והתוס' שם כתבו דאפילו אפשר בדרך אחר, אלא שהוא טורח גדול חשיב לא אפשר, וה"ג ליסע בכל פעם במרכבה יחידית (מונית—טעקסי) הוא הוצאת ממון ודינו כמו טרחה רב (ע"י לעיל ח"א סי' לו סק"ט), והוי לא אפשר והוא אינו מתכוין לה, וע"י לעיל (סק"ט) דכל היכא דאינו דרך חיבה ליכא איסור לדעת הש"ך ורוב פוסקים, ובאגרות משה (אהע"ז ח"ב סי' יד) כתב נמי להתיר עפ"י דברי הש"ך, למי שאין טבעו רע. וע"י בריטב"א (סוף קידושיין) דהכל לפי האדם כו', וברמב"ם (אס"ב פכ"ב הכ"א) כתוב דאין מחשבות עריות מתגברות אלא בלב פנוי מן החכמה כו'.

פמ

קצור שלחן ערוך קנב

אפילו באצבע קמנה יב) של אשה ונתכוין ליהנות ממנה עונו גדול מאד, ואסור לשמוע קול אשה יג) או להסתכל בשערה⁸.

פ) אין שואלין בשלום אשה כלל יד), ואפילו על ידי בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים ולכן כשכותב אגרת לחבירו אסור לכתוב ולומר:

שערים מצויינים בהלכה

יב) והסתכל אפילו באצבע קמנה. כתוב בהגהות יעב"ץ (ברכות כד.) דהיינו מעיין בהשגחה ובכוונה, אבל בפתח עינים (ע"ז כ.) כתוב דכל הבטה אפילו דרך העברה בעלמא אסור, ובסמ"ע (ח"מ סי' קנד ס"ק יד) כתוב נמי דלשון הסתכלות משמע ראייה מועטת, אבל במג"א (קכח ס"ק לה) כתוב דלשון הסתכלות היינו להסתכל הרבה אבל ראייה מועטת אינו בכלל, ובאשל אברהם מבוטשאטש (סי' שו) כתוב נמי דענין הסתכלות היינו מה שבידו לעצום עיניו, משא"כ ראייה בעלמא דרך העברה שבא לפניו אין שום קפידא. וכעין זה כתוב בשלטי גבורים (ע"ז פ"ג) לענין הסתכלות בצורות האלילים שעל המטבעות. יג) ואסור לשמוע קול אשה. עי' מזה לעיל ח"א (סי' ח ס"ק יב). יד) אין שואלין בשלום אשה כלל. בעזר מקודש (סי' כא ס"ו) כתוב דיש נוהגין אחר ברית מילה לילך לבית היולדת לברכה בברכת מז"ט, וכן בנשואין מברכים ברכת מז"ט להכלה וקרוביה, מפני שאין זה סגנון שאלת שלום אלא בקשת תפלה בפניה שיהי' למז"ט, ודוקא דרישת שלום שהיא בבחי' אהבה ואחזה אסור, והוא מונע עצמו גם מזה, והרבה צדיקים נהגו להקל בזה. ובחכמת אדם (כלל קכה ס"ה) הביא מכתב מתרה"ד (ח"ב סי' רסא) שכתב לאשה, „מנשים באהל תבורך מרת הענדלין“, משום דאין זה בכלל שאלת שלום, וגם אנחנו ראינו מכתב מהגה"ק בעל מגחת אלעזר, שכתב ניחום אבלים להרבנית אשת מז"ר מהר"ש ענגיל זצ"ל. ובשו"ת מהר"ם שיק (אהע"ז סי' נג) כתוב דהא שמברכין „בוקר טוב“ וכדומה דסומכין עמש"כ הרמ"א (סי' כא ס"ה) דהכל לשם שמים.

קונטרס אחרון

ס"ק יב. במושג, הסתכלות והבטה וראייה, רחילוקים ביניהם כו'. עי' רש"י חקת כא—ח, דלשון ראייה היינו ראייה בעלמא ולשון הבטה היינו בכוונה, והתרגום שם על לשון ראייה תירגם, 'וחזו' ועל לשון הבטה תירגם 'ומסתכל', הרי דלשון הסתכלות והבטה פי' בכוונה.

ס"ק יד. שאלת שלום לאשה ע"י מכתב ברכת מז"ט וניחום אבלים כו'. ובשו"ת גודע ביהודה מהד"ת יו"ד סי' רד, כתב על המנהג שהחתן כותב אגרת שלום להכלה, פסק שם דמפני שהחתן לא נהג כהמנהג איהו דאפסיד אנפשי' ועורר שנאה ואיבה כי לא השתדל למצא חן כו', ומובן מדבריו שם דכשארין המנהג כן, אין לו לכתוב מכתבים.

תלו

במדבר בא חקת

אונקלוס

וְשִׁים אֶתּוֹ עַל-גַּם וְהָיָה כָּל-
הַנְּשׂוּף וְרָאָה אֶתּוֹ וְחָי: ׀ וַיַּעַשׂ
מֹשֶׁה נְחֹשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל-
הַגַּם וְהָיָה אִם-נָשַׁף הַנְּחֹשׁ אֶת-
אִישׁ וְהִבִּיט אֶל-נְחֹשׁ הַנְּחֹשֶׁת
וְחָי: שׁי וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ
בְּאֹכֶת: יא וַיִּסְעוּ מֵאֹכֶת וַיַּחֲנוּ

יְתִיב על אֶת וַיְהִי כָּל
דִּיתְנָכִית וַיַּחֲזוּ יְתִיב
וַיִּתְקַים: ׀ וַיַּעֲבֹד מֹשֶׁה חֲנוּיָא
דְּנַחֲשָׂא וְשׁוּיָיָה על אֶת
וְהָיָה כְּד נְכִית חֲנוּיָא ית
גְּבָרָא וּמִסְתַּכַּל לְחֲנוּיָא
דְּנַחֲשָׂא וּמִתְקַים: ׀ וַיִּנְטְלוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂרוּ בְּאֹכֶת:
יא וַיִּנְטְלוּ מֵאֹכֶת וַיִּשְׂרוּ
בְּמַגִּזִּית עֲבָרָי בְּמַדְבָּרָא

תולדות אהרן ויעש משה נחש
נחשת. ס' הזוהר פרשת תרומה.

בְּעֵי הָעֵבְרִים בְּמַדְבָּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מוֹאָב

שפתי חכמים

רש"י

שרף ועקרב דאם כן והשרפים מיבעי ליה והא דכתיב עשה לך שרף
שמע מינה דמין נחש היה ששמו שרף יש לומר עשה לך נחש שרף
קאמר וכמוהו ומאכלו בריאה פירוש שה בריאה: ׀ ר"ל לפי שדרך
לרמוז כמות על אותו מקום שהאות שם לפי שהמוט גבוה משום
הכי קרינו למוט נס: ׀ דאם לא כן כל למה לי לכתוב והיה הנשוף
וכו': נ לשון חולי מתכחש גופו והולך שלא מת מיד (ככא קמא דף
צ"ג): ׀ כחב הרמב"ן ולא הבינותי זה שהרי הקדוש ברוך הוא לא
הזכיר אלא עשה לך שרף אבל כוונתם לומר שהלך משה אחר שם
העצם עד כאן לשונו. ונראה לפרש כיון דשם העצם של נחש
שקוראו הקדוש ברוך הוא הוא נחש אם כן למה קראו הכא שרף
אלא אמר משה רמז לי הקדוש ברוך הוא דמשום הכי קראו בשם
התואר ולא בשם העצם כדי לעשות הנחש נחשת כדי שעל ידו יבא
שם העצם ודו"ק: ע ר"ל לא ידעתי למה נקרא מקום ההוא עיי
העברים אבל פירוש של עיי ידע כדמסיק: ׀ פירוש מכבד במכבדת
מפני שהוא לשון יעים שגורף בו את הדשן: צ ר"ל דלשון

(ח) ע"ז נס. על כלונס שקורין פירק"א בלע"ז
(אשטאנג) וכן וכנס על הגבעה"א. אריס נסיב. שאו נסי
ולפי שהוא גבוה לאות ׀ ולרביה קוראו נס: כ"ף
הנשוף. אפילו כלב או חמור נושכו בו היה נזק
ומתנוונה ב והולך אלא שנשיכת הנחש ממהרת להמית
לכך נאמר כאן וראה אותה רביה בעלמא"י. ונשיכת
הנחש נאמר והצטע והיה אם נשך הנחש את איש והצטע
וגו' שלא היה ממחר נשך הנחש להתרפאות אלא"כ
מצינו בו צוונה. ואמרו רבותינו וכי נחש ממת או
מתיה אלא צומן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה
ומשעזדין את לבם לאציהם שנשמים היו מתרפאים
ואם לאו היו נמוקים (נ"א ניוקים): (ט) נחש נחשת.

לא נאמר לו לעשותו של נחשת אלא אמר משה הקב"ה קוראו נחש ׀ ואני אעשנו של נחשת ל שון נופל על
לשון: (יא) בעיי העברים. לא ידעתי למה נקרא שם עיי ועי לשון מורבה הוא דבר הטאוע נמטאטא
פ והעיי"ן בו יסוד לזדה והוא מלשון יעים ויעה צד"ה: העברים. דרך מעבר העוצרים שם את הר נבו צ אל
א ישעיה ל בשם מט גשמיג דבמזביר הישעיה כח

רמב"ן

אבן עזרא

ט. ויעש משה נחש נחשת. לא נאמר לו לעשותו
של נחשת, אלא אמר משה הקב"ה אמר לי נחש,
אני אעשנו של נחשת, לשון נופל על הלשון, זה
לשון רש"י מדברי רבותינו (ב"ר לא ח). ולא הבינותי זה, שהרי הקב"ה לא הזכיר לו "נחש" אלא "עשה לך
שרף". אבל דעתם לומר כי הלך משה אחר שם העצם אשר לו. והנראה בעיני בסוד הדבר הזה, כי הוא
מדרכי התורה שכל מעשיה נס בתוך נס, תסיר הנזק במזיק ותרפא החולי במחליא, כמו שהזכירו (מכילתא ויסע

(י) ויסעו בני ישראל. מארץ אדום כי כן כחוצ לסבוב
ואחרית גבולה פוטון ומפוטון נסעו אל אצות כי כן כחוצ:
לשון רש"י מדברי רבותינו (ב"ר לא ח). ולא הבינותי זה, שהרי הקב"ה לא הזכיר לו "נחש" אלא "עשה לך
שרף". אבל דעתם לומר כי הלך משה אחר שם העצם אשר לו. והנראה בעיני בסוד הדבר הזה, כי הוא
מדרכי התורה שכל מעשיה נס בתוך נס, תסיר הנזק במזיק ותרפא החולי במחליא, כמו שהזכירו (מכילתא ויסע

בעל הפורים

ספירנו

(ט) וישעיהו ע"ז הנס. כדרך המייסר את בנו שמיס השנע שמכהו עונם ופורענותם ויחזרו בתשובה: (ט) נחש נחשת. אתר שהבין

היכי דרכא לא פליג עליה ה"נ אביי מודה ליה לרבא דלשון אין לו שיעור משמע כדין וכדין. ובהכי א"ש דהרמב"ן בהלכותיו כת"י ובספר תורת האדם והרא"ש בפסקיו הביאו דברי אביי ורבא ולא מייתו הבריתא השנית דלא הוצרכו להביאה דפשיטא דלא פליגי ופשוט:

ב דין ד'. מפני שכל חולה מקל עליו וכו' הכי אתמר בש"ס נדרים (דף מ'). אבל הרמב"ם פי"ד דאבל נותן טעם דבשעות בקר וערב עושין צרכי החולה. ולפי טעם זה אף היכא דלא שייך טעמא דהחולה מקל בבקר וכו' דזימנין דמשכחת חולי קל או מיחוש דכל עתים שוות לא יבקר בבקר וערב ומטעם שהן שעות שעושים צרכי החולה. וכבר כתב מרן דהר"מ לא גריס בש"ס כגירסתנו. ונראה שהעולם סמכו על טעם הרמב"ם דעתה אין מקפידין בגלילותנו בזה דכיון דטעמא הוא שעושין צרכיו לא אכפת דיש להם בית אחר או אין מנעין לעשות בפניו:

ועוד נפקא מינה לדינא בין טעם מרן שהוא גירסתנו בש"ס לטעם הרמב"ם דלטעם הש"ס אם הוא הולך כמה פעמים בכל יום נראה דלא שייך טעם הש"ס אבל טעם הרמב"ם שייך דאף דיודע בטיבו ולו יבין את זאת בינה לעתים בחולה זה עצמו ואין לחוש לטעם הש"ס מ"מ אכתי לטעם הרמב"ם שעושין צרכיו יש לו להמנע ודוק:

שיורי ברכה

ג דין ה'. ואם מבקש שלא בפניו לא יבקש אלא וכו' כן סתם בא"ח סימן ק"א ואף לדעת הרא"ש הכא מודה וכ"כ האחרונים לישב דעת הטור דשאני הכא דבעי למתקף ברחמי. אבל לדעת מרן אין אנו צריכין לזה ואתיא הא כמו שסתם התם:

ד דין יו"ד. בחולי מעיים אין האיש משמש את האשה וכו' משמע דוקא בחולי מעיים אבל שאר חולי אף להקימה ולהשכיבה וכיוצא שרי ליה לאיניש לשמשה. והא דאסר הרב תרומת הדשן (סימן רנ"ב) ופסקו מרן לעיל (סימן קצ"ה סעי' י"א) דאשה חולה והיא נדה אסור לבעלה ליגע בה כדי לשמשה כגון להקימה ולהשכיבה אלמא בכל חולי אסור לבעלה לשמשה כשהיא נדה שאני התם דבעל אשה הוא וגייסא בה ותקיף יצריה:

ה אבל האשה משמשת וכו' נראה דאף שהוא חולי מעיים ותבא האשה לידי הרהור לא חיישי' דהאשה אינה מצווה על השחתת זרע דלא מפקדא אפוד"ר כמ"ש התוספות פ"ק דיבמות וריש פ"ב דנדה ומשום הכי הגם שתבא לידי הרהור והשחתה אין כאן איסור. והיינו טעמא דקיי"ל לקמן סימן שנ"ב דהאשה כורכת איש מת דלא חיישינן להרהור דידה אבל האיש אסור לכרוך אשה מתה דיבא לידי הרהור והשחתה דחמירי באיש:

א דין ג'. הגהה. מותר לישב על כסא וכו' ולא ישב מראשותיו עיין מעבר יבוק מאמר ג' פרק ו'. הרד"ק בהגהותיו כת"י:

ב יו"ד. אין האיש משמש את האשה וכו' עמ"ש בצרכי יוסף ועמ"ש הרדב"ז בתשובותיו דפוס פיורדא סימן תקנ"ד:

ג וכן נהגו לצרך החולים וכו' יש מי שכתב דאדם שהוא מנוודה בהסכמת הקהל אם חלה אין לצרך

ד המתפלל על אביו או רבו אין לומר אדוני אבי או רבי ואלופי וכיוצא דאין גבהות לפני המקום אלא יאמר אבי או רבי. מעבר יבוק מאמר שפתי נדק פ"ת. הרד"ק בהגהותיו כת"י:

וכשי"ת יזכירו לילך בעקבות הלדיקים כקדושים
שדורות שלפנינו, וזכה במכרה לקבל פני משיח לדקינו,
וזאלה הימים המזורכים, עוד נזכר לאכול מן הזבחים
זמן הפסחים, ואת חג המנוחה, יחוג בכשרות וזבילות,
כאשר אוותה נפשו וכל"י ידיו דושה"י צאכ"ר

בקי יואל מיימלבוים

סימן י

צ"ה

שוכמ"ם אל כבוד ידידי הה"ג חו"ב מובא
ותיק מלא עתיק החסיד המפואר יו"ש
כש"ת מו"ה הנב"י יו"ש דיי"טש שלימ"א
שה"י אב"ד בק"ק העלמעמץ יצ"ו.

**אחדשת"ה צאכ"ר, דדבר שאלתו אודות מה שנפק
במילתו צמדינה זו צלמעריקע גם צצתי כנסיות
של הארעבי שפעטית בעזרת נשים צלופן שנירלות הנשים
לצית הכנסת, ושלח לי מה שנדפס השו"ב מוכרז בגאון
ר' משה פיינשטיין שליט"א שכחז שאין לחוש להסתכלות,
וגם צמקדש שטשו תיקון גדול שיכיו הנשים למעלה
והאנשים למטה הי' צלי מחיות, ולא תשו להסתכלות
אלא צעת שכיו הנשים למטה אף שבי צחור אחר
וכי שם מחיות אל כל כיון שהשערים היו פתוחין ויוכלו
להרבות צדצרים דרך השערים לכן היו כמעורבין שצא"כ
לידי קלות ראש, אל כל אח"כ שכיו הנשים למעלה על
הגזערתא ולא יכלו להרבות צדצרים לא הוצרכו לפשות
שום מחילה, ומטעם זה התיר גם צציהב"י אס הנשים
למעלה על גזערתא אף צלי מחילה שאין להקפיד על
הסתכלות, וגם התיר מטעם זה אף שכנשים עומדות
למטה צצית הכנסת אס יש הצדל מחילה עד אחר הכתפים,
אח"ד והאריך צריותא כאשר אצית להלן.**

א

והנה נפלאחי צרותי דברי השו"ב הכיח צכל המשך
דצ"ו. ומה שכתב לצדוף להתיר אף כשכנשים
עומדות למטה צצית הכנסת אס יש מחילה עד אחר
הכתפים על סמך סצרתו שכחז שמסתצר שאז אין לצוא
לקלות ראש, זה חמו" אף לפי שיטתו שטעה צצצנת
דברי הש"ס לומר שלא הקפידו על הסתכלות אללא
כשעומדות למטה שאז אפשר להרבות צדצרים, אי"כ מה

וסידור בפנינום לאו מילחא זוטרתא כוה, וכמה
קולמוסין נשתצרו אס לשנות צנוסחאות ספרד
ואשכנז, וכתב המשנה חסידים (צכקדמתו לחפילת ערצית)
שאין לשנות מוכג אצות צעיקר התפלה לפי שחילוקי
המנהגים צלו מחילוק שורש הנשמות ולכל מנהג יש
לו שורש מסילה שמורה לו למעלה להעלותו ואין אדם
נוגע צמוכן לחצרו. וכן כוה צבקדמת פטי"ח מהאר"י
זוק"ל שיש י"צ חלונות נגד י"צ שצטים, ואך צנוסח
אר"י ז"ל ככין שער הכולל שראוי לכאוי"א. וצדצרי
חיים ח"צ או"ח סימן ח' האריך צכ"י, וכתב צלמלע
השו"ב שציקר החילוק צין נוסח אשכנז לנוסח ספרד
כוה צצ"ש קודם הודו יטי"ש. וכרי דאף צמה שאין צו
שינוי חלל צסדר הוצרים מה להקדים ולהחר, יש צזה
ענינים נשצבים להצין שורש נשמתו צמי שרולע לפשות
אחה שינוי, הגם שיש עוד כמה שינוים צין נוסח אשכנז
לספרד גם צעיקר הנוסחא, אלל מלשון הדי"ח ז"ל
מצואר שציקר השינוי כוה שינוי הסדר.

ובאמת כבר נתבאר טעמים מספיקים וצוררים על
מה שאלתו קריאת הכשיח עד אחר סוחם כל התפלה
להולית ס"ת צצציל זה, אלל כתצתי זה רק צצציל
שמאוב להצין דעת קדושים צכל מה דאפשר, ובראשונים
ז"ל נחנו טעמים גם למלות המצוארות צתוכ"ק.

ד

אמנם מה שכחז כ"ת ר"י ע"ז שצריך לידע להורות
מיד ולדורות הלכה למעשה, והצית שכבר חלל
לעשות שינויים, אין זה אללא דצרי תימכ, הכי יש מקום
להסתפק צהלכה למעשה אס אותם הקדושים עשו ח"י
שלא כהוגן צלטול הס"ת צחנס, וכלא אף צמה שאין
חנו מצנינים כלל טעמם וימוקס כוה צדור שכל דצריכס
גחלי אש, וצמה נחשצ כל שכלינו והכרעתנו נגד אפס
קצבו של אפרנס של הראשונים, ומעשה רצ של הדורות
הקודמים זהו צעלמו צירור ההלכה, וצפרט כיון שצציקר
קריאת הגשיח צכ"ת אין חנו מצנינים הטעם אללא סומכים
על דעתם ז"ל, כיואך לא גסמוך על דעתם ז"ל צסידור
הוצרים לעשות שינוים שהוא דלל כמר ודלל כמר, ואס
עושין צזה ספק להלכה שאס אין חנו מצנינים טעמם
ח"י לא גסמוך עליהם, על כיו"צ אר"ל צסכדצין דף
קי צאותו תלמיד שאמר לר"י רצי דרוש ולך נאה לדרוש
כשם שאמרת כך ראיחי א"ל ריקה אס לא ראיח לא
כאמנת מלגלג על דצרי חכמים אחה, וזה דרך המחדשים
להתחכם על דורות הקודמים צמעטה החסידות ר"ל,
וכל המשנה ידו על התחזוקה.

כזה ע"ז משני שם כיצד הוא צעזיל שכינתו לו מקום
 להתגדר, אבל כיצד שאלו לומר דפליגי כמו צכ"מ
 שמקשין על איזה אמורא מהתנאים אינו מתרץ בשום
 מקום שלכן אמר דלא כותבי צעזיל שכינתו לו מקום
 להתגדר, דכיון שלא יוכל לחלוק עליו לא יוכל ג"כ
 לומר עליו שטעם וכינתו לו מקום להתגדר. ומכש"כ
 חן יתמי דיתמי שלא נזכר לומר כך על גאונים
 וקדושים שדורות שלפנינו, וכלואי שזכר לבצין דעת
 חכמים חף מקלת מן המקלת מדרכיכם ומנהגיכם שצדומק
 חכמהם, וכי ח"ץ נזכר גם אנחנו לבחור מה שאסרו
 הראשונים ז"ל כמו שכתירו ר"מ ורבי על סמך זה שכינתו
 להם מקום להתגדר, וחלילה לנו להעלות על הדעת כן
 דלא ליפוק מימי' תורבא. והרשב"א בתשו' ח"ץ סימן
 שצ"ב כתב לראשונים שומעים וכו' שדברי ראשונים שכו'
 בקיאים ונדעם חכמתן ומקלתן הם דברי קבלה וכו'
 ואפילו אומרים על ימין שהוא שמאל כלומר אפילו מה
 שיראה צעזילן שהוא ימין והם אומרים שהוא שמאל
 שמת להם, עכ"ל ועי' רמב"ם פ"י מהל' שמיטה ויוצא
 ח"ץ שסמך על הגאונים חף צמח שלפי דעתו הוא נגד
 דברי הש"ס יען שהקבלה והמעשה כמה עמודים גדולים
 בהוראה וצבם ראו להתלות, וצפרע שזה רגיל הרבה
 בדברי הפוסקים שדוחין איזה צרייתא שלא כוצאכ צש"ס
 חס לפי דעתם נראה מסוגיית הש"ס שחולקה על אותה
 הצרייתא, וכבאחי למעלה מקלת מקומות ויש עוצה בזה,
 ואין להאריך.

פ

וגרפעינ"ד עוד ראיות צורות מן הש"ס, צרכות

דף כ' ע"א דרב גידל כוכ יחיד השערי מצילה,

אמרי ל' רבנן לא מסתפי מר מילכ"ר, אמר לכו דמיון

צאפאי כי קאקי חיוורי, ר"י כוכ רגיל דאזיל ויתבי

השערי מצילה, אמר כי סלקן צנות ישראל מצילה

מסתכלן כי וניכוי לכו צרעא שפירי דכותה, אמרי ליה

רבנן ולא מוסתפי מר מעינא צישא ח"ל אנא מרע

דיוסף קאחינא וכו', ופירש"י ז"ל ר"י חדם יפה תואר

כוכ. וצשתא לדעת הספרי שעשו צנות ישראל איסור

צמח שהסתכלו ציפיו של שאלו המלך ח"כ האריך עשה

ר"י צכוונה שיסתכלו צו צנות ישראל וליעבדו איסורא.

וע"כ שצש"ס לא סצרו צוה שום איסור. ובהגכות הצ"ח

שם כתב דהא דלא אמרו לרב גידל מעינא צישא כמו

לר"י כיינו משום דר"י הוו מסתכלי צי' ושייך פינא

צישא, משא"כ רב גידל אבל קשיא אמאי לא אמרי

לר"י לא מוסתפי מר מילכ"ר, ותי' משום דר"י עפעפיו

כוצאח צחלמוד שמא היו משצזין או מעמידין אותה
 כיחידה לפיכך חן לסמוך כ"ל על החלמוד. וכבר
 כבאחי שמצורר צמשכ פ"צ דמדות משכ כ' שחלקה
 כיתה צראשונה וסקיפ' כולטרכ שכהנים רואות מלמעלה
 וצמסכת סוכה (דף י"א) קראו לזה תיקון גדול.

ובתשו' השורה ש"י כ"ל בעיר צוה וכתב שאין דנין
 אפשר משאי אפשר בדאיתא צפ"ק דחולין דף י"ב
 ע"א וכ"ל לא היה אפשר מלכקיף מתמת רבויין, וגם
 לעבד ע"י כהנים שלא יצאו לראות לא כ"י אפשר.
 ואין דבריו מצויים כלל למה לא היה אפשר לעבד על
 כהנים שלא יצאו, כלא אז צומן שציהמ"ק כ"י קיים
 כ"י ידם תקיפה ושמו צציהמ"ק שלא יכנס שום אדם
 למקום שאסור לו לכהן, ואלו היו רוצים לעבד על כהנים
 שלא יצאו צודאי היו יכולין לפשותו, ואין זה דמיון
 לחולין י"ב ע"א שלא כ"י שום אפשרות כלל לצדוק
 צפסח וקדשים. ומה שכתב ראי' ממה שלא עיכבו את
 כהנים צראשונה כשצאו לידי קלות ראש, כבר ציאתי
 לפיל טעמם ויניקום שצראשונה ואין לכציה מזה ראי'
 כלל כמעין ואין לורך להאריך צוה כלל. אך קלת י"ל
 שלכן לא כ"י אפשר צעזיל שראו לנחון שיראו כהנים
 עבודה זו צציהמ"ק שכו' יסוד גדול לקדושה וטכרה
 ושמירה כל החורב טולב צכל כעגב, וא"כ אולי אפיל
 שאף שזה אסור צכ"מ מ"מ החופלת כגדול שכו' נמשך
 מראיית שמחה ציה כשואכזה דוחה זה ואין לצטל. אבל
 מסתמיות דברי כמשכ והש"ס שכתבו שעשו צוה תיקון
 גדול ולא בעירו כלל שעדיין אית צי' איסורא חלא
 שכתירו אז, נראה שהוא תיקון צבתלט וליה צי' איסורא
 בשום מקום. ואין קושי' חס יימא שבראשונים ז"ל כצו
 מדברי המשכ והש"ס צוה שהוא נגד הספרי. ולכלן
 יתצאר עוד הרבה ראיות צרות יותר מן הש"ס נגד
 דברי הספרי.

וב"ש בתשו' השורה ש"י מזה דברי הספרי האלו
 דכגם דורות שלפנינו לא חזרו צוה כבר אמרו
 צפ"ק דחולין דף ו' ע"ב וכתב נתג הנהושה וכו'
 אפשר צא חסא וכו', חן זה דמיון כלל לכתם, דשם
 מיורי צרבי ור"מ שכתירו מה שאסרו אצותיכם, כי
 תנאים היו ופליגי שכתנאים האחרונים יכלו לחלוק
 על כתנאים הראשונים, וע"ז כציה מחסא ויכושפט,
 ונחצו שם החוספות דף ז' ע"א ד"ה חלא, דל"ל
 טעם כטעות שעשו צו הראשונים שכו' סצורים שאסור
 לצמרו יען שנעשכ על פי כדיצור וחקי' המלך בצין
 שזה טעות וכו' צכחו לחלוק עליכם ולומר שעשו,
 אך כדי לתרץ האריך אפשר לומר שכיגש חליכם טעות

הודפס מאתר אוצר החכמה

הקדמת הרב המתפר

שְׁמִירַת כָּל הַמִּצְוֹת כְּמִשְׁמְעוֹ, דְּהֵינּוּ: שְׁמִירַת כָּל הַמִּצְוֹת
 כָּלָן בְּכֹל דְּקְדוּקִיָּהּ וְתִנְאִיָּהּ. וְהֵנָּה
 כָּל אֵלֶּה פְּלָלִים צְרִיכִים פְּרוּשׁ גָּדוֹל. וּמִצְאָתִי לְחַכְמֵינוּ
 זְכוּרָנָם לְבִרְכָּה, שְׁפָּלְלוּ הַחֲלָקִים הָאֵלֶּה בְּסֹדֵר וְחֲלוּק אַחַר
 יוֹתֵר פְּרָטִי וּמְסֻדָּר לְפִי הַהֲדָרָגָה הַמִּצְטָרֶכֶת בָּהֶם לְקִנּוּת
 אוֹתָם עַל נְכוּן. וְהוּא מֵה שְׁאֲמָרוּ בְּבְרִיתָא, הוֹבָאָה בְּמִקּוּמוֹת
 שׁוֹנִים בִּשְׁ"ס וְאַחַד מֵהֶם בְּפָרֶק לְפָנֵי אִידִיָּהּ (עבודה זרה כ,
 ב), זֶה לְשׁוֹנוֹ: מִכָּאן אָמַר רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יֶאֱזֵר: "תּוֹרָה
 מְבִיאָה לְיַדֵּי זְהִירוֹת, זְהִירוֹת מְבִיאָה לְיַדֵּי זְרִיזוֹת, זְרִיזוֹת
 מְבִיאָה לְיַדֵּי נְקִיּוֹת, נְקִיּוֹת מְבִיאָה לְיַדֵּי פְּרִישׁוֹת, פְּרִישׁוֹת
 מְבִיאָה לְיַדֵּי טְהָרָה, טְהָרָה מְבִיאָה לְיַדֵּי חֲסִידוֹת, חֲסִידוֹת

ביאורים ישרים

משה רבנו מפרש ומפרט את הדרישות שנדרש האדם ע"ה:
 "ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך, כי אם ליראה
 את ה' אלוקיך, ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו, ולעבוד את
 ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך לשמור את מצוות ה' ואת
 חוקותיו" דהיינו, הדרישה האולטימטיבית מהאדם היא: א) יראת ה'
 (ב) הליכה בדרכיו. ג) אהבת ה'. ד) עבודת ה' בלב שלם.
 ה) שמירת מצוות.

היראה - היא יראת הרוממות, דהיינו התנהגות כפי המתחייב מאדם הנמצא במחיצת המלך, ברור שתחושה זו צריכה להיות לפחות בעת התפילה ולימוד התורה.

ההליכה בדרכיו - התנהגות בדרך ישרה ומוסרית כדברי חז"ל: "מה הוא רחום אף אתה רחום". דרך התנהגות זו, מוגדרת על ידם: "כל שהיא תפארת לעושיה, ותפארת לו מן האדם". ההליכה בדרכיו אם כן, שתי מטרות לה, דרך נכונה על פי התורה ודרך מועילה לחיי החברה.

מְסִלַת יִשְׂרָאֵל

יז

מְבִיָּאָה לַיָּדַי עֲנוּה, עֲנוּה מְבִיָּאָה לַיָּדַי יְרֵאת חֲטָא, יְרֵאת חֲטָא מְבִיָּאָה לַיָּדַי קְדָשָׁה, קְדָשָׁה מְבִיָּאָה לַיָּדַי רוּחַ הַקְּדָשׁ, רוּחַ הַקְּדָשׁ מְבִיָּאָה לַיָּדַי תְּחִית הַמֵּתִים.”

וְהִנֵּה עַל פִּי הַבְּרִיתָא הַזֹּאת הִסְפַּמְתִּי לְחַבְר חֲבוּרֵי זֶה לְלַמֵּד לְעֲצָמֵי וּלְהַזְכִּיר לְאַחֵרִים הַנָּאִי הָעֲבוּדָה הַשְּׁלֵמָה לְמַדְרָגוֹתֵיהֶם. וְאַבְאָר בְּכָל אֶחָד מֵהֶם עֲנִינֵי וְחֻלְקֵי אוֹ פְּרֻטֵי, הַדְּרֹךְ לְקִנּוּת אוֹתוֹ וּמָה הֵם מִפְּסִידֵי, וְהַדְּרֹךְ

ביאורים ישרים

אהבת ה' – תחושה טבעית זו-של "אהבה", מובעת ע"י אנשים בעשיית דברים שישמחו את הנאהב. כמו הבן האוהב המשתדל תמיד לעשות נחת רוח לאביו ואמו. שמח בשמחתם וכמובן כואב את כאבם, ועומד כנגד מי שפוגע בהם. זו התחושה שיש לאדם לחוש כלפי ה'.

עבודתו בלב שלם – עבודת ה' צריכה להיעשות ללא עירוב כוונה להפיק ממנה תועלת עצמית. בלב שלם וללא תהיות ופקפוק בתועלת שבדבר. עבודת ה' צריכה להיעשות מתוך כוונה ולא כמצוות אנשים מלומדה.

שמירת המצוות – בפשוטה. שמירת כל המצוות בכל הדקדוקים.

דרישות אלו אינן קלות כלל ועיקר. הדרך להגיע לביצוע מושלם של דרישות ה' יכולה להיעשות אך ורק ע"י חינוך עצמי בצורה הדרגתית ומסודרת עד שהאדם יגיע למצב בו יתנהג כחסידי אמיתי.

ואכן חז"ל הורו לנו בבמה מקומות את סדר ההתקדמות בדרך הנכונה בכוון עבודת ה'. וכך אמרו: "מכאן אמר רבי

יח

הַקְדַּמַת הַרֹב הַמְחַבֵּר

לְשֹׁמֵר מֵהֶם. כִּי אֶקְרָא בּוֹ אֲנִי וְכֹל מִי שֶׁיִּמְצָא בּוֹ נַחַת,
 לְמַעַן נִלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ וְלֹא תִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ חוּבוֹתֵינוּ
 לְפָנָיו, וְאֲשֶׁר חֲמָרִיּוֹת הַטֵּבֵעַ מִשְׁתַּדֵּל לְהַסִּיר מִלְּבָנוּ הַקְרִיאָה
 וְהַסְתַּכְלוֹת - יַעֲלֶה עַל זְכוּרֵינוּ וַיַּעֲרִינוּ אֶל הַמְצָוָה עֲלֵינוּ.
 וְה' יִהְיֶה בְּכִסְלֵנוּ וַיִּשְׁמֹר רַגְלֵנוּ מִלְּכָד. וְתַתְּקִים בָּנוּ בַּקֶּשֶׁת
 הַמְשׁוֹרֵר הָאֱהוּב לְאֱלֹהֵינוּ (תהלים פו, יא): הוֹרֵנִי ה' דְּרֹכֶךָ אֱהִלֶּךָ
 בְּאַמְתָּךְ יַחַד לְבָבִי לִירְאָה שְׁמֶךָ. אָמֵן כֵּן יְהִי רְצוֹן:

ביאורים ישרים

פנחס בן יאיר: תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי רוח הקדש, רוח הקדש מביאה לידי תחית המתים."

חיבורי זה בנוי על ברייתא זו. ומטרתו לבנות דרך פעולה מותווית מראש להתקדמות שלב אחרי שלב בדרך למטרה, שהיא עבודת ה' בדרך הנכונה. יש צורך להציב חיבור אשר יציג את אותן תופעות אשר אנו נתקלים בהם במהלך חיינו והן מסיטות אותנו מן הדרך, כך שכל פעם שאנו קוראים בו אנו מבחינים מיד באותן התופעות המפריעות לנו בהתקדמות, ומאפשר לנו לחזור לדרך הנכונה.

ה' יהיה בעזרנו כדברי דוד המלך: "הוֹרֵנִי ה' דְּרֹךְ אֱהִלֶּיךָ בְּאַמְתָּךְ יַחַד לְבָבִי לִירְאָה שְׁמֶךָ."

תְּבִיאֲנוּ יָדָיו רַב לֹו וְעֹזר מִצְרֵי תְהִיָה: פ שני ח וּלְלוֹי אָמַר תְּמִיךְ וְאוּרִיךְ לְאִישׁ חֲסִידְךָ אֲשֶׁר נָסִיתוּ

תולדות אהרן ידיו רב לו. ע"ז כה. מנחות נג: וללוי אמר. סי' הזוהר פ' ויקרא כל הפרשה:

שפתי חכמים

גורם לראובן וכו'. ה"פ מי גורם לראובן שיוודה בפרהסיא יהודה אבל קודם לכן הודה בצנעה כדפירש"י לעיל כפי' וישב דראובן ה"י עוסק בשקו וכו' וזה היה קודם מעשה תמר ויהודה ש"מ דקודם לזה נמי הודה אלא ע"כ צריך לומר שבצנעה היה עוסק בשקו וכו' ואחר שהודה יהודה היה עוסק בשקו אפי"ן בפרהסי' וכן תירצו התוס' פרק החובל: ב כי לפי' ראשון קשה הל"ל קבל ה' קול יהודה שאם ישמע אליו ולא יקבל תפלתו מה תועלת יש בשמיעה לפי ד"א וכו'. והיה מלת שמע רמו לשם שמעון. ולפי' ד"א קשה למה רמו לברכת שמעון בברכת יהודה ולמה לקח שמעון חלק בחוק נחלת יהודה ל"פ גם טעם ראשון: ג מדאמר תמ"ך ואוריך וזה בודאי כלפי שכניה אמר וכמו שפירש"י וא"כ ע"כ צ"ל שלא עם לוי היה מדבר אלא על לוי:

ואל עמו תביאנו. לשלום מפני המלחמה (ס"א מן המלחמה): ידיו רב לו. ירצו רצו וינקמו נקמתו: ועזר מצריו תהיה. על יהושפט המפלל על מלחמת רמות גלעד ויזעק יהושפט וה' עזרו*. ד"א שמע ה' קול יהודה כאן רמו ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה ב ואף כשחלקו א"י נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה שנאמר מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון** (ומפני מה לא ייחד לו ברכה בפ"ע שהיה נלבו עליו על מה שעשה בשמים כ"כ באגדת תהלים):

(ח) וללוי אמר. ועל לוי ג אמר: תומיך ואוריך. כלפי שכניה הוא מדבר:

רמב"ן

אויבך. ואל עמו תביאנו, שישוב לשלום. ידיו רב לו. יהיו ידיו רב לו שלא יצטרך לעזר אחר זולתי עזרת השם שיענהו בתפלתו, ככל הכתוב בדברי אונקלוס, וכן דעת המפרשים. ועל דעתי, עוד ירמוז למלחמתו הראשונה אל הכנעני שאמר השם יהודה יעלה בתחלה (שופטים א ב), ואמר "ידיו רב", שיקח מצריו ויכבוש מהם ארצות רבות יותר מן הראוי לו בנחלתו, ירמוז

אבן עזרא
א"צ: רב לו. יספיקו לו ידיו ואין לו צורך למי שיעזור אצלו כי אם עזרת השם לנדו ו"א מל' מריבה והטעם ידיו ירצו צעדו ואחרים אמרו כמו וצדקים רב מגורת ורצו:
(ח) וללוי אמר. צענור לוי אמר לשם כמו אמרי לי אחי הוא: לאיש חסידך. לאיש שהוא חסידך:

שינחיל מנחלתו לשמעון אחיו, הוא שנאמר (יהושע יט ט) מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון כי היה חלק בני יהודה רב מהם וינחלו בני שמעון בתוך נחלתם, והנה הזכיר שמעון ברמוז עם יהודה:

ה. וללוי אמר. על לוי אמר, לשון רש"י (ס"א ר"א וכן) דעת המפרשים, והוא כלשון אמרי לי אחי הוא (בראשית כ ג), וישאלו אנשי המקום לאשתו (שם כו ז), והרבה כן. ולפי דעתי, כי בעבור שהזכיר משה בברכתו שם ראובן ויהודה, יחי ראובן, קול יהודה, ולא יזכיר שם שאר השבטים בברכתם, יזכיר הכתוב, וללוי אמר, לבנימין אמר, יגיד כי השבטים לפניו, ויקרא ללוי וישים עיניו עליו ויאמר תומיך ואוריך, וכן בכל שבט ושבט, פנים בפנים יברך אותם:

אשר נסיתו במסה. שנסית אותו בנסיון, והטעם, שהיה חסיד בכל אשר נסית אותו ולא נמצא בו דופי חרץ ממי מריבה שכבר הענשתו עליו, כי העגל לכבוד השם עשהו, לשון ר"א. ובספרי (ברכה שמת) אשר נסיתו במסה, הרבה נסיתו ונמצא שלם בכל הנסיונות, תריבהו על מי מריבה, סקופים נסקפת לו על מי מריבה, אם משה אמר (במדבר כ י) שמעו נא המורים, אהרן ומרים מה עשו:

אבי עזר

(ח) לאיש חסידך. שהוא חסידך עכ"ל. כי הולאת הסמיכות רבים שרדי מרצ כמו שרדיים מחרב. אשת רעהו של רעהו וגם לאן פחרונו לפי עינו שלא תטעה לפרש איש של חסידך:

בעל המדרים

גלעד: ידיו רב לו. ס"ת נגימ' דוד:

ספורנו

כשיתפלל במלחמה או זולתה: ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה. אתה היה ידיו נלחם בעדו ותהיה ג"כ רב לו ונזקם נקמתו וג"כ

עזר מצריו כשילחמו עליו: (ח) תומיך ואוריך לאיש חסידך. הנה התומים וגם האורים נתתם לאהרן שהיה איש וראש לשבט החסיד שהוא שבט לוי. ובוה החבאר שהיה מדבר ברוח הקדש ושכינה שורה עליו כאמרם ז"ל כל כהן שמדבר ברוח הקדש ושכינה

קבל יי צלותיה דיהודה במפקיה לסדר
 קרבא ולוות עמיה תעליניה מסדרי קרבא
 בשלם ידוי ותפרען ליה מן בעלי דבבוי
 וסעיד וסמך מסנאוי תהוי ליה: ח ולשיבט
 לוי בריך משה נביא ואמר תומיא ואורי
 אלבישתא לאהרן גבר דאשתבח חסיד

ואמר שמע מימרא דיי בקל צלותיה דיהודה ולות עמיה
 תעיל יתיה מן סדרי קרבא ידוי ותפרעון מן בעלי דבבוי
 וסעיד וסמך מן שנאוי תהוי ליה:
 ח ולשבטא ללוי בריך משה נביא דיי ואמר תומיא ואורי
 אלבישתא לאהרן גברא חסידא דנסימא וקם בניסיונא
 ובדקתא יתיה במי מצותא דרקם ואשתבח מהימנא:

דעת זקנים

אזינו יהודה שהודה ברבים על מעשה דתמר ואלת ליהודה נתמיה
 שמע ה' קול יהודה וכו' כדאי' התם. ושמעון לא ברך כמו שלא
 ברכו אזינו משום מעשה דשכס אמר אתם עכרתם אותי ועוד הוסיף
 על חטאתו פשע במעשה זמרי ואף על פי שגם לוי היה באלות
 מעשה דשכס ולא ברכו אזינו מ"מ ברכו משה לפי שקן המעוות
 בעגל שנא' ויאספו אליו כל בני לוי ומיהו נרמזה ברכתו קלת שנא'
 שמע ה' קול יהודה:

מזרים ולא עם יוסף וזמיו שהיו במזרים מכל מקום קללת חכם
 אפילו על תנאי היא בזה וכן מצונו בפרק שני דמכות בשעה שברה
 דוד שיחין קפח תהומא ובעא למשטפא עלמא ופתח דוד ואמר כל
 מאן דידע מלתא למדרי ולא אמר יחנק בגרונו והיה שם אחימפל
 ושאל ליה למכתב שם וסדייה על התהום וכו' וכו' אל ביתו ויחנק
 ובפרק שני דמכות מסיק עוד שאמר משה על שהיו עצמות יהודה
 מתגלגלין בחרון מי גרם לראובן שיודה בפרהסיא על כלבול ידועי

אור החיים

ואמר ענין זה לומר אחריו ואל עמו תביאנו, פירוש לפי
 מה שכתבנו בפסוק מטרף בני עליה (שם מט ט),
 כי באלמנעות מעשה תמר הוליא טרף אדם שאכל הבליעל,
 והוא מה שרמו בזומרו ידיו, פירוש כח מעשיו רב לו
 הגדיל וקנה רכנות בחוספת גדר עליון כמו שהארכנו שם:
 ואומרו ועזר מצריו תהיה. פירוש שהגס שהרוח פרץ
 וזרח כח מעשה תמר, אף על פי כן עדיין לא
 האירה מלכות בית דוד, כי לריכה לניחון הקדושה שעדיין
 בין האומות והיא רוח המולציה, לזה אמר ועזר מצריו
 תהיה לשון נקבה, גם עזר יורה אל הנקבה, כאומרו (שם
 נ"ח) אעשה לו עזר וגו', ועיין מה שכתבתי בפסוק וחטאתי
 לאזני וגו' (שם מט ט):

כלי יקר
 ה' וגו' כי שמע נגזר מלשון שמעון, והדבר צריך ביאור.
 והקרוב אלי לומר שלמדו זה ממה שכתוב וזאת
 ליהודה, שנראה מיותר כי היה לו לומר וליהודה אמר.
 אלא כך פירושו, כי בקשת ואל עמו תביאנו היתה
 על שמעון, כי יעקב אמר לו ואפיצם בישראל, שיהיו
 ממנו מלמדים ועניים והנפרץ צריך קיבוץ אל עמו,
 כי אע"פ שהיו נפוצים בתוך בני ישראל, מכל מקום
 מתוך שהוא נפוץ מפוזר ומפורד ממשפחתו ומבית
 אביו אינו אצל עמו, על כן התפלל עליו יהודה ואמר
 אנא ה' תביאנו אל עמו ומולדתו שלא יהיה נפוץ על
 פני כל הארץ:

ח. וללוי אמר תמיד וגו'. פירוש יתקיים נידו דבר זה
 ולרעו אחריו כהונת עולם:

וידוע שלתפלה זו היה גם יהודה צריך, כמובן מתוך
 שני פירושי רש"י הסובר שתפלת ואל עמו
 תביאנו קאי על יהודה, ואני אומר שיהודה התפלל
 תפלה זו על שמעון וכל המתפלל על חבירו והוא
 תפלה אותה תפלה שהתפלל יהודה על שמעון היא שעמדה
 גם לו, וזהו שאמר וזאת ליהודה, אותה תפלה שהתפלל על שמעון עמדה גם ליהודה, וזהו שאמר ויאמר
 שמע ה' קול יהודה, אותו קול שיתפלל בו על שמעון, ואל עמו תביאנו, רוצה לומר ליהודה כפשוטו לפי
 שבאותו קול התפלל על שמעון על כן דין הוא שיהיה הוא נענה תחילה ותביא גם אותו אל עמו. ולפי
 שתפלה זו עמדה לשניהם על כן אמר אח"כ ידיו רב לו, הוסיף מלת לו כי ברכה זו היתה לו לבדו ולא היה
 לשמעון צורך בברכת ידיו רב לו, רק ליהודה שהיה מלך היה צריך בברכה זו:

(ח) וללוי אמר תמיד ואוריך לאיש חסידך וגו'. לפי שיעקב קללו ואמר ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה
 (בראשית מט ז), ואולי מאותה קללה נכשל משה בכעסו באמרו שמעו נא המורים (במדבר כ ז). על כן אמר
 משה שדברי יעקב נתאמתו כבר אצלו והלואי שלא תהיה עוד כזאת בשבט לוי לפי שהם מורים הוראה
 בישראל וכל כעס מביא לידי טעות, על כן התפלל משה ואמר ללוי תומיך ואוריך לאיש חסידך, שתאיר לו
 הדרך שלא יכשל עוד בכעסו, ואם תאמר ומה אעשה לדברי אבא ישראל סבא שקלל אפם, על זה אמר אשר
 נסיתו במסה וגו', כי שם כבר נתקיימה קללתו ומעתה תכלה השנה וקללותיה ומה שקרה למשה יהיה כפרה
 על כל השבט, כי די בזה כשנתקיימו דברי הזקן ושוב לא תקראנה כאלה עוד יען כי אותו שבט מורה הוראה
 בישראל:

מנחת שי

וכמ"ש בפרשת האזינו: עם. בקמץ: (ח) וללוי אמר. פתוחה תמיד ואוריך. בתיקון ס"ח ישן ואוריך במפתח ואריך ע"כ. והרמ"ה
 כתב תמיד ואוריך מלא וא"ו ומלא יר"ד כתיב:

תרצב

דברים לג ברכה

אונקלוס

בְּמִסָּה תְּרִיבָהּוּ עַל־מִי מְרִיבָהּ: **ט** הָאֵמֶר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְאֶת־אָחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בְּנָו לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ: י יוֹרוּ

בְּנִסְתָּא וְהוּהוּ שְׁלִים
בְּחִנְתוּהוּ עַל מִי מְצוּתָא
וְאֶשְׁתַּכַּח מְהִימָן: ט דְּעַל
אָבוּהִי וְעַל אִמָּה לָא רַחֵם
כְּד חָבוּ מִן דִּינָא וְאִפִּי
אָחוּהִי וּבְנֹוהִי לָא נָסִיב
אִרִּי נְטָרוּ מִפְּטָרַת מִימְרָךְ
וּקְרָמָךְ לָא אֶשְׁנִי: י בְּשָׂרִין

תולדות אהרן האומר לאביו. יומא סו:

שפתי חכמים

ד תריבהו כתרגומו בחנתוהי על מי מצותא ואשתכח מהימן פי ע"י המריבה שהריבות אותו על מי מריבה בחנת לבו ונמצא נאמן. הרא"ם: ה מה שכתב לבא בעלילה הוא פי' על נסתקפת דהוא מל' עלילה כדפירש"י לעיל בפ' מקץ בפסוק ולהתגולל עלינו ע"ש: ו כלומר ונקנסה עליו מיתה בשביל זה ושלא יכנס לארץ אהרן ומרים מה חטאו ולמה נקנסה עליהם מיתה ושלא יכנסו לארץ וגם זה שבח לשבט לוי. והוצרך לטעם ד"א כי לטעם ראשון קשה דהא לא נמצא מהימן דהא מכלל כעס בא לידי טעות וכעס במקום שלא היה לו לכעוס ל"פ ד"א וכו' ולפי' של ד"א קשה וכי אהרן ומרים היו שניהם שקולים כנגד כל שבט לוי עד שאמר עליהם הקרא תריבהו וגומר דמשמעותו של קרא הוא דקאי אכל שבט לוי ל"פ גם טעם ראשון שכל השבט היו נאמנים חוץ ממשה שחטא: ז (דנ"ט) פי' מה שאמרת להם בעצמך שאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמעו. דאל"כ שומרי תורתך מבע"ל: ח ר"ל

אשר נסיתו במסה. שלא נתלונו עס שאר המלינים: תריבהו וגו'. ד כתרגומו ד"ל תריבהו על מי מריבה נסתקפת לו לנא בעלילה ה' אס משה אמר שמעו נא המורים * ו אהרן ומרים מה עשו: (ט) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. כשחטאו בעגל ואמרתי מי לה' אלי ** נאספו אלי כל בני לוי ונזימים להרוג את אחי אמו והוא מישראל או את אחיו מאמו או בן בתו וכן עשו וא"ל לפרש אציו ממש ואחיו מאציו וכן בניו ממש שהרי לויס הם ומשבט לוי לא חטא אחד מהם שנאמר כל בני לוי: כי שמרו אמרתך. לא יהיה לך ז אלהים במדבר של ישראל לא מלו את בנייהם ח והם היו מולין

אחרים: ובריתך ינצורו. צרית מילה שאותם שנולדו * במדבר כ ** שמות לב

רמב"ן

והנכון בעיני בדרך הפשט, כי "במסה" כפשוטו, הוא המקום אשר נסו השם ברפידים (שמות יז ז), יאמר תומיך ואוריך יהיו לעולם לאיש חסידיך ולזרעו אחריו, אשר נסית אותו במסה כאשר חטאו בני ישראל וינסו את השם על המים ולא היה בתוך העודה הנועדים שם על השם, כי האמין בשם ובדברו שיוציא להם מים מצור החלמיש, ובפעם השנית תריבהו ותעניש אותו על מי מריבה של ישראל, כי בעבור מריבתם היה עליו העונש ולא שמעל הוא בה', אף כי בפעם הזאת שכבר ראה כן. ירמוז משה כי החטא ההוא היה מפני העם, כי בעבור מריבתם חשבו משה ואהרן שיצטרכו לעשות מה שעשו שמא נסתלקה השכינה בעבור עונשם, והוא שנאמר (תהלים קו לב) ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם:

אשר נסיתו במסה. שס כמו צנפין והטעם שהיה חסיד ולא נמלא צו דופי חוץ מדבר מריבה שכבר העגשתו עליו גם זה יחזיק פירושי בדבר העגל כי לכבוד השם עשהו: וטעם תומיך ואוריך. שהיו תמיד לו ולזרעו: (ט) האומר. על השנט ידבר כמו שמואל שנא כאשר נגמל אל בית ה' להרגילו: ואת בניו לא ידע. יש מהם אחד שהוליד בניס לעבוד השם: כי שמרו אמרתך.

אשר נסיתו במסה. שס כמו צנפין והטעם שהיה חסיד ולא נמלא צו דופי חוץ מדבר מריבה שכבר העגשתו עליו גם זה יחזיק פירושי בדבר העגל כי לכבוד השם עשהו: וטעם תומיך ואוריך. שהיו תמיד לו ולזרעו: (ט) האומר. על השנט ידבר כמו שמואל שנא כאשר נגמל אל בית ה' להרגילו: ואת בניו לא ידע. יש מהם אחד שהוליד בניס לעבוד השם: כי שמרו אמרתך.

בעל הטורים

(ט) ואת בנו. מקר' י' שלא היה צ"י נסיונות: כעל הטורים

כמו ריבה ה' את יריבי (שם לה א), ששלמת לו משפט הריב שרבו בני ישראל את ה'. ויתכן שהיה פירושו כמו שאמר בספרי שהם סקופים, כלומר עלילות, ירמוז למיעוט החטא וגודל העונש,

כמו ריבה ה' את יריבי (שם לה א), ששלמת לו משפט הריב שרבו בני ישראל את ה'. ויתכן שהיה פירושו כמו שאמר בספרי שהם סקופים, כלומר עלילות, ירמוז למיעוט החטא וגודל העונש,

כמו ריבה ה' את יריבי (שם לה א), ששלמת לו משפט הריב שרבו בני ישראל את ה'. ויתכן שהיה פירושו כמו שאמר בספרי שהם סקופים, כלומר עלילות, ירמוז למיעוט החטא וגודל העונש,

לשלמה

אשר

וכך כתב בספר "בת עין" (פרשת חיי שרה) בענין הענווה שלולי היא כל תורתו ומעלותיו לא נחשב רח"ל:

וכשיש לאדם בחינת התכוננות וענוה כנ"ל בזה כלול כל המדות טובות. אבל ח"ו כשיש לאדם בחינת גבהות הלב ר"ל אפי' שיש לו כל המדות טובות ויושב על התורה ועל העבודה כלא נחשב מחמת שאין בזה שום השראת שכינה וקדושה שהוא דוחק רגלי השכינה כמ"ש בגמרא.

הסיבה שלא מקטירים שאור ודבש בבית המקדש אנחנו אומרים בכל יום בפיטום הקטורת "ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" – ומקובל לומר שהתשובה לשאלה למה אין מערבין בה דבש? מפני שהתורה אמרה! ותו לא. – וזה בודאי נכון שכל מצוות התורה יש לקיימם גם ללא סיבה וטעם.

אולם בספר החינוך (מצוה קיז) כותב גם טעם לכך: "ועוד שמעתי באיסור השאור והדבש, לפי שהשאור מגביה עצמו, וכן הדבש מעלה רתיחתו הרבה, ולכן נתרחקו לרמז כי תועבת ה' כל גבה לב עכ"ל.

וזהו אותו ענין של איסור החמץ בפסח הרומז לגאווה, ולא יוכל להיות בזמן גילוי השכינה – זמן הגאולה, כן גם השאור שהוא חמץ והדבש לא יכולים להיות מוקטרים בבית המקדש מקום השראת השכינה. – וכמו שאמרו על המגיעים לתפילה בכותל המערבי שעליו אמרו חז"ל ששכינה לא זזה מכותל מערבי, לכן מרגישים רגשות של ענוה מול הכותל, כי הרי לא יכולה להיות שכינה במקום בעל גאווה, ור"ת כותל הם: "ו-נפשי כ-עפר ל-כל ת-היה".

הסיבה שחמץ אסור במשהו ההלכה היא (רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"א ה"ז) שחמץ אסור באכילה אפילו בכלשהו, בשונה מכל מקום שאיסורי אכילה אסורים רק אם אכל כזית, ואם אוכל פחות מכזית אמנם הדבר אסור אבל רק מדין "חצי שיעור אסור מן התורה", אבל בפסח אסור לאכול אפילו פירור מעיקר הדין ולמדו זאת מדרשה מיוחדת "לא יאכל חמץ"

גם ידוע שבכל התורה כולה אם נפל דבר אסור לתוך תערובת מאכל כשר, ולא ניכר האיסור, הרי המאכל מותר, זהו דין "ביטול ברב", או אם התבשל דבר אסור בתוך סיר של היתר, אם האיסור לא "נותן טעם" דהיינו שיש ששים כנגדו, מותר. אבל בפסח אסורו [מדרבנן] כי אפילו משהו לא בטל.